

gyopárka

Az Erdélyi Gyopár gyermekmelléklete
www.erdelyigyopar.ro

5 2021.

Gyopárka

2021/1. (5.) szám

ISSN: 2559 – 625X

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület folyóirata,
az *Erdélyi Gyopár* gyermekmelléklete
Revista Asociației Societatea Carpatină
Ardeleană – Erdélyi Kárpát-Egyesület
în limba maghiară, suplimentul
pentru copii al revistei *Erdélyi Gyopár*

Felelős szerkesztő: **Deák László**

(deak.laszlo@eke.ro)

Társszerkesztő: **Balázs Katalin**

(balazs.katalin@eke.ro)

Kiadvány-koordinátor: **Veres Ágnes**

(veres.agnes@eke.ro)

Tördelőszerkesztő, grafikatervező: **Várdai Éva**

Nyomda: **Mark House** – Gyergyószentmiklós

A fedőlapon, valamint a belső oldalakon:
Guba-Kerekes Zsuzsa rajzai

Kiadja az **Erdélyi Kárpát-Egyesület**,
partnerségben az **Erdélyi Gyopárral**
Felelős kiadó: **dr. Kovács Lehel István**,
az EKE országos elnöke

Postacím:

S.C.A., O. P. 1, C. P. 41

400750 Kolozsvár (Cluj), RO

e-mail: gyopar@eke.ro

honlap: www.erdelyigyopar.ro, www.eke.ro

E kiadványt ingyenesen terjeszti az EKE
Publicația se distribuie gratuit

PRIMĂRIA ȘI
CONSILIUL LOCAL
CLUJ-NAPOCA

VISIT CLUJ-NAPOCA
The Heart of Transylvania

RMDSZ

COMMUNITAS
ALAPÍTVÁNY

TÁMOGATÓ AZ RMDSZ ÉS
A COMMUNITAS ALAPÍTVÁNY

E kiadvány megjelenését
Kolozsvár Polgármesteri Hivatala
és Helyi Tanácsa támogatta (2021)
Proiect realizat cu sprijinul Primăriei și
Consiliului Local Cluj-Napoca (2021)

Támogatók

Viccek

Két székelylegény kapál a mezőn:

– Hallod-é, Áron, azt mondják, ma 42 fok lesz árnyékban.

– S aztán... mink a napon vagyunk...

– Pista bácsi, maga szerint idén lesz barack ezen a fán?

– Nem!

– A rossz időjárás miatt?

– Nem azért. Csak mert ez szilvafa.

Két kisfiú beszélget az iskola épülete előtt:

– Karesz, te hol töltötted a téli vakációt?

– Két napot a hegyekben, sítáborban.

– És a többi?

– Otthon, gipszben.

Anyucinak el kellett utaznia, így apa viszi reggel a gyereket az óvodába. Az óvónéni nem ismeri fel a gyereket. Mennek másik oviba, ott se ismernek rá. Mennek tovább, a gyerek megszólal:

– Apu, egy ovi még belefér, de aztán siessünk, mert elkések az iskolából!

– Miért nem figyelsz, Móricka?

– Figyelek én, tanító néni!

– Akkor ismételd el, hogy mit mondtam az előbb!

– „Miért nem figyelsz, Móricka?”

– Akarsz sokat keresni?

– Persze!

– Akkor én most elbújok...

A táblánál lévő felelőt sürgeti a tanár:

– Igyekezz, fiam, mert mindjárt kicsöngetnek.

– Én is azt várom.

Az egyik menedékházban marhaszeletet szolgálnak fel vacsorára. Az egyik turista mohón beleharap, majd méltatlankodva mondja a felszolgálónak:

– Kérem, ez olyan kemény, mint egy cipőtalp!

Mire a felszolgáló félig csodálkozó hangon:

– Gondolom sokfelé megfordult már a világban, hogy ennyi mindent kóstolt...

Az EKE-napi pályázat legjobb alkotásai

A Szerencse forgandó

Mindenkinek vannak jó és rossz tulajdonságai, és ez alól sajnos én magam sem vagyok kivétel. Jó tulajdonságom, hogy becsületes ember vagyok, aki az adott szavát nem szegi. A gond már csak az, hogy amikor a Jóisten a rossz tulajdonságokat osztogatta, nálam bizony nem fukarkodott... De hamarosan ezekre is fény derül.

Valószínűleg furdal már a kíváncsiság, ami kilétemre vonatkozik. Szívesen meghívnálak takaros hajlékomba (melyre sok irigyem akad), hogy te is megismerd e csodás hely varázsát, mely egykor bizony nem volt ilyen barátságos, ugyanis a tatárok itt, a Küküllő partján is portyáztak. Viszont ennek már csak apró nyomai láthatóak, ugyanis azóta csodás bortermő vidéket alakítottam ki telkeimen, melyre régi magyar szőlőfajtákat telepítettem,

mint például a Járdovány, Leányka, Király és Hóvíz, s ezen kincsekből készült borokat terebélyes várpincében tölgyfahordókban érlelem. Jómagam is szívesen tartok minőségi ellenőrzést belőle, s van az úgy, hogy az ember néha belefeledkezik a kóstolgatásba. Ezzel fény is derült az egyik gyenge pontomra.

Így történt ez 1884-ben is, amikor másik szenvedélyemnek hódolva kártyaestet szerveztem, melyre meghívtam többek között Haller Jenő barátomat is. Jó házigazda módjára nem hagytam vendégeimet szomjazni, s jókedvűen ízlelgettük szeretett birtokom gyümölcsét, jobban mondva ennek nemesebb változatát, közben pedig egyre jobban sodort magával a flkó-láz. Mikor már majdnem mindenemet eljátszottam, a bortól felbátorodva váratlan felajánlást tettem: a tét legyen hát utolsó

A Bethlen-Haller-kastély, Küküllővár
(Fotó: Mini Erdély Park, Szejkefürdő)

s egyben legféltettebb kincsem, a négy kerek bástyával a sarkain büszkélkedő várkastélyom. Jó osztásnak örülhettem, s éreztem a győzelem szelét, mikor a szerencse váratlan fordulatot vett, s egy tökfilkóval a kezemben a több mint két évszázadig családom birtokában lévő várkastélyomat elnyerte tőlem Haller Jenő gróf.

Így történt meg az, hogy azóta is nemes egyszerűséggel Tökfilkónak szólítanak, pedig becsületes

nevem Bethlen Márk volt. S ha most szuperhősként visszaforgathatnám az idő kerekét, a kártyajátékokat és más szerencsejátékokat senkinek sem engedélyezném, hogy tétre játssza, hanem csak egyszerűen a játék öröméért.

Doloczki Dániel, I. osztályos,
Hám János Római Katolikus Teológiai Líceum,
Szatmárnémeti

Várat Temesvárnak!

Egy tavaszi napon úgy döntöttem, hogy meglátogatom a városunkban levő Bánáti Múzeumot. Átsétáltam a Teréz-bástya falai alatt, és megközelítettem a Hunyadi vár épületét, ahol a múzeum található manapság. A kapuk alatt két páncélos fogadott, hogy vezessen a múltba. Amikor kifizettem a belépőt, mentem befelé, és véletlenül megérintettem az egyik katona szablyáját. Egyszerre forogni kezdett velem a föld. Nem tudtam, mi történik velem, de úgy éreztem, repülök. Behunytam a szememet, és hagytam, vigyen magával az áradat.

Amikor kinyitottam a szememet, azon vettem észre magam, hogy egy sokkal régebbi világban vagyok. Megkérdeztem egy járókelőt, hogy milyen évet írunk, és megtudtam hogy 1891-be zuhantam. Nagy volt a sürgés-forgás a várban, mert éppen egy fontos ipari és mezőgazdasági kiállításra készültek. Mi több, azt híresztelték, hogy I. Ferenc József császár és király is eljön e híres rendezvényre, meglátogatni a várost. De nem csak a jó hírek keringtek a vár falai között, hanem az is a fülembbe jutott, hogy a császár jóváhagyta a várkapuk és falak lebontását. Eszembe jutott, hogy történelemórán erről az évről volt szó, ebben az évben rombolta le I. Ferenc József császár Temesvár védőfalait és megszüntette katonai erődítmény jellegét. Az az ötletem támadt, hogy próbálkozzam meggyőzni a császárt, hogy ne bontsa le a vár falait, mivel 200 év múlva igen sok turistát vonzanának.

De ezt hogyan is tegyem? A kiállítás! Ott sikerülni fog! – gondoltam magamban. Befurakodtam

a királyi kíséret emberei közé, és vártam az alkalmat, hogy a király figyelmét felkeltsem. Miközben az új ipari találmányokat nézegette szóltam hozzá:

– Felséges királyom, nagyon fontosak a jövőben a találmányok és sokat könnyítenek az emberek életén!

– Ki vagy te, fiatalember?

– Felséges királyom, a nevem Dávid, és a jövőből érkeztem. A küldetésem az volna, hogy mentsem meg Temesvár falait a lerombolástól.

– És mit gondolsz, hogyan fogsz meggyőzni?

– A városom neve Temesvár. Milyen lenne a város vár nélkül?

– Próba szerencse, fiam! Ha fel tudsz sorolni tíz olyan fontos dolgot, ami megmentené a várakat a feledéstől az idő múlásával, én megígérem, hogy nem bontom le!

– Mégér egy próbálkozást! – gondoltam és nagyon izgultam.

– Megkérem Telbisz Károly polgármester urat, számoljon, hadd lássuk, mennyi mindent tud ez a legény a városának történetéről!

– Felséges királyom, amit most elmondok, az mind a magyarok történelmének fontos része, és ezek a falak őrzik ezt a jövő generációnak. Kezdődjön hát a számolás!

Első: 1177-ben már vármegyeközpontként szerepelt az első említésekben.

Második: I. Károly Róbert magyar király átépítette, megnagyobbíttatta, majd beköltözött ide, és 1315–1323 között királyi székhely lett.

Harmadik: Zsigmond király itt hívta össze az első országgyűlést.

Negyedik: Hunyadi János megerősítette és korszerűsítette a várat, mi több, innen indult 1456-ban Nándorfehérvárra, hogy legyőzze a törököt.

Ötödik: 1478-tól Kinizsi Pál töltötte be itt a főispáni tisztséget.

Hatodik: Dózsa György 1514 nyarán a fellázadt parasztok seregével ostromolta Temesvár falait.

Hetedik: Losonczy István 1552-ben lett temesvári várkapitány.

Nyolcadik: Bethlen Gábor menedéket talált 1612-ben Temesváron.

Kilencedik: Szavoyai Jenő osztrák herceg és Pálfi János 1716-ban kapitulációra kényszerítette a törököt.

Tizedik: 1783. szeptember 16-án Temesvárt szabad királyi várossá nyilvánították.

Meg is volnánk, felséges királyom! Íme tíz indok, ami megmentheti a városom részére a falakat és a kapukat. Mivel Szeged és Temesvár között már be-

indult a forgalom a vasútvonalon, jöhetnek az első turisták.

– Turi... mik? Kedves fiam, beszélj érthetően, amíg meg nem gondolom magam!

– Felséges királyom, az én időmben az emberek nagyon szeretnek utazni. Ezt mi turizmusnak nevezzük. Temesvár igen szép város, még kétszáz év után is, de még szebb lenne, ha a falak ott maradtának a helyükön.

– Igazad van, legény, milyen vár az várfalak nélkül? Kell a vár Temesváron!

Még meg sem tudtam köszönni a császárnak ezt a jó döntést, mert a mellettem álló vitéz kardját megérintve visszasodort az örvény a jelenbe. Álltam a Hunyadi vár falai között és még a fülemben csengtek a császár szavai: *Kell a vár Temesváron!*

Moldoveanu Dávid, VI. osztályos,

Bartók Béla Elméleti Líceum (Temesvár), Győröd

A marosvásárhelyi vár

Történt egyszer, hogy engem, Iszlai Bálintot Borsos Tamás, városunk főbírója egy igen fontos feladattal bízott meg. 1601-ben lerombolták a marosvásárhelyi várat, 1602-ben a főbíró, látva a brassói vár védelemnyújtó szerepét, meggyőzte a város polgárságát az erődítmény újjáépítéséről.

Az előzetes tervek szerint húsz esztendő alatt be kellett volna fejezniük a munkálatokat, ezen történés idején azonban már huszonöt éve dolgoztak, és még a felénél sem tartottak.

A főbíró megbízott azzal a feladattal, hogy járjak utána, mi miatt halad ilyen lassan a vár felépítése. Mivel Borsos Tamás gyakran segített nekem, az akkori munkámat és vagyonom nagy részét is neki köszönhettem, ígent mondtam a felkérésre, bár ostobaságnak tartottam, és kedvem se volt hozzá. Úgy gondoltam, teljesen természetes a késés egy ilyen építkezésen.

Másnap reggel nekiálltam a munkának. Úgy döntöttem, nem verem nagydobra nemesi mivoltomat, ezért visszafogottan öltöztem, de a kardomat magamhoz vettem. Elindultam az építkezés helyszínére.

A reggelimet egy, a várhoz közel eső fogadóban költöttem el, közben próbáltam információkat szerezni a pultostól.

– Tudja-e, hogy kihez kell fordulnom, ha a munkálatokról érdeklődnék?

– Tudom én azt bizony. Csizmadia Endre vezeti az egészet, de ha rám hallgat, messzire elkerüli.

– Ugyan miért kellene elkerülnöm?

– Hát tudja, annak még a szeme se áll jól, beszélnek róla mindenfélét. – Közel hajolt hozzám, és jóval halkabban folytatta: – Azt mondják, török, és szánt szándékkal lassítja a munkát, hogy nekünk, magyaroknak keresztbe te...

– Jól hallom, az urak a várról társalognak?

A semmiből termett mellettem egy legény, húsz-huszonöt éves lehetett. Jóvágású volt, izmos, az oldalán kard. Nagy barna szeme volt, és elegáns fekete bajsza.

– Üdvözetem, Aranyosi Sándor, az építkezésen dolgozom – nyújtotta felém a kezét.

– Iszlai Bálint – mutatkoztam be.

– Áh, maga jött ellenőrizni minket. Nagyszerű, jöjjön, körbe vezetem.

Kifizettem a reggelimet, majd utánamentem, közben magamban szitkozódtam, amiért levélben is tájékoztatták őket a jöttömről. Titokban akartam tartani a célomat.

Elvitt a készülő várhoz, majd mesélni kezdett:

– Amint látja, a vártemplom köré hét bástya épül: a Kapubástya, a Mészárosok bástyája, a Szabók bástyája, a Szűcsök bástyája, a Lakatosok bástyája, a Vargák bástyája és a Kisbástya. Mindet az adott mesterséget űző emberek védik majd meg ostrom esetén.

– És ki felügyeli a munkálatokat? – kérdeztem.

– Ahogyan a fogadós úr is említette, Csizmadia Endre a vár építésének főfelügyelője.

– Találkozhatok vele is?

– Ahogy óhajtja, azonnal odavezetem hozzá – felelte barátságosan.

A főfelügyelő egy vékony ember volt, feje hosszú, körszakála és abba belefolyó bajsza volt. Az oldalán hosszú tört viselt. Harmincöt-negyven éves lehetett, nálam mindenesetre idősebb volt.

– Üdvözlöm, uram! – rázta meg a kezemet hatalmas, de színlelt mosollyal. Tudtam, hogy a háta közepére se kíván.

Úgy döntöttem, nem kertelek, mivel semmi kedvem nem volt udvariaskodni.

– Fel kell tennem néhány kérdést az építkezés-sel kapcsolatban – mondtam hidegen.

– Csak tessék! – válaszolt, most már ő is mosoly nélkül.

– Mióta is dolgoznak pontosan?

– Huszonöt éve és hat hónapja – továbbra sem volt kedvesség a hangjában.

– Mennyi a költségvetésük?

– Kérem, uram, ezeket ne egy ilyen kellemetlen helyen beszéljük meg. Jöjjön el hozzám vacsorára ma este – mondta újból széles mosollyal az arcán.

Először nemet akartam mondani, de megpillantottam a szemében azt az elszántságot, ami ellen tudtam, hogy hiába is ellenkezem. Beleegyeztem.

Távozás előtt még elbeszélgettem Sándorral.

– Mindig ilyen mogorva? – kérdeztem.

– Csak ha mogorván szólnak hozzá – nevetett fel. – Kérem, tegeződjünk, szólítson Sándornak.

– Rendben, ön meg Bálintnak engem. Milyen pozícióban is dolgozol te itt? – kérdeztem annyira kedvesen, amennyire csak tudtam. Nem vagyok valami nagy színész vagy diplomata, de próbálkoztam. Szerintem észrevette az erőfeszitésemet, de nem törődött vele.

– Én amolyan „másodfőnök” vagyok. Felügyelem a munkát, vezetem a könyvelést akárcsak Csizmadia úr, csak éppen kisebb a fizetésem. Először inas voltam, az előző másodfelügyelőnél, de miután meghalt, engem léptettek elő.

– Mi történt vele? – kérdeztem, ezúttal nem színlelt érdeklődéssel.

– Nem tudni pontosan, azt mondják, valaki megmérgezte. Kár érte, rendes ember volt, de ennek már tizenkét éve, mind túltettük magunkat rajta – mondta szomorúan, de tudtam, hogy egyáltalán nem sajnálja az elődjét.

– Valóban sajnálatos – feleltem.

Egy ideig még elbeszélgettünk, majd hazamentem.

A délután gyorsan eltelt. Készülődtem a vacsorára. Este valamivel elegánsabban öltöztem fel, és elindultam Csizmadiához. A házában vacsoráztunk, csak mi ketten. Általában nem szokásom idegekkel kettesben vacsorázni, de szükség törvényt bont.

Hasonlóan volt felöltözve, mint reggel. Ami engem aggasztott, hogy a töre is ott lógott a derekán. Viszont nálam meg ott volt a kardom, tehát nem panaszkodhattam. Nem mondhatom, hogy a vacsora kifejezetten jó hangulatban telt, bár nagyon igyekezett. Hiába tett fel kérdéseket, megjegyzéseket különböző témakörökben, nem bizonyultam túl jó beszélgetőpartnernek. Még mindig ostobaságnak tartottam az egész nyomozást.

Mikor úgy éreztem, eljött a megfelelő pillanat, belekezdtem:

– Nos, akkor lenne szíves válaszolni azokra a kérdésekre, amelyekre reggel nem kegyeskedett?

– Hát, ha maga ennyire ragaszkodik a kötelességhez... – válaszolta tettetett könnyedséggel.

– Ennyire ragaszkodom – bólintottam. – Mennyi a költségvetésük?

– Heti száz aranydukát – felelte kimérten.

– Szép kis összeg.

– Hát magánszemélynek igen, de egy építkezésen egyáltalán nem sok.

– Úgy érzi, tudnának gyorsabban haladni? – kezdtem nagyon elunni az egészet.

– Nem hinném, ahhoz több ember kellene, vagy több pénz – mondta nyugodtan.

Ezen a ponton rá kellett jönnöm, hogy mennyire nagyszerű diplomatával állok szemben, és nem fogok tudni egykönnyen olvasni belőle.

– Nézze, Csizmadia úr, nem érdekelnék a maga gondolatai. Oldja meg azokat! Azért vagyok itt, hogy kiderítsem, miért nem tartják a munkatervet – úgy döntöttem, a legrövidebb út mégiscsak az egyenes.

A kemény hangnem ellenére még a szeme se rebbent meg, és ugyanolyan higgadtsággal felelt, mint korábban. Be kell vallanom, erre nem számítottam, reméltem, hogy sikerül megfélemlítenem.

– Hát tudja, az első tizenhárom évben sikerült tartani... csak aztán jött a... hogy is mondjam... megszorítás – idegesítően nyugodtan beszélt.

– Miféle „megszorítás”? – kérdeztem kissé lágyabban.

– Hát, tudja... tizenkét éve lett a heti bérünk száz dukát. Előtte százötven volt. Emiatt csúsznak a tervek – felelte.

– Érdekes, én erről semmit sem tudok.

– Márpedig így van. Erről nem én tehetek.

– Valóban nem. Mondja csak, Csizmadia úr, vezet maga könyvelést? – váltottam gyorsan témát.

– Ó, hogyne! Itt van minden – tolt eléem egy köteg papírt, amit egy polcról vett le.

– Köszönöm.

Egy ideig lapozgattam, beleolvastam, és feltűnt egy furcsaság.

– Megfigyeltem, hogy kétfajta kézírás található a dokumentumokban.

– Igen, az egyik az enyém, a másik az Aranyosi legényé. A fiú, akivel ma találkozott.

– Értem. Megmutatná, melyik a maga írása?

Megmutatta.

– Ahogy látom, nem ön kezeli a pénzt – szóltam meg egy kis idő múlva.

– Valóban nem, mindig Sándor intézi az ilyen ügyeket. Én mondom, aranyat ér az a gyerek. Minden hétfőn, mikor megjön a száz dukát, átveszi, és azonnal meg is rendeli az anyagokat, amelyek a héten fognak kelleni. Én csak átnézem a könyvelést.

– Értem. És volna itt még valami.

– Micsoda? – kérdezte.

– Azt beszélik a városban, hogy maga török.

Néma csend állt be. Talán ki tudtam volna olvasni valamit a szeméből, de végig a kezén és a törén tartottam a tekintetem, közben a kezem lassan a kardom markolatára siklott.

– Számít ez most? – kérdezte annyira fagyosan, amilyenre egyáltalán nem voltam felkészülve tőle.

– Válaszoljon! – utasítottam.

– Igen, az vagyok – húzta ki magát. – Bár nem tudom, mi köze van ennek a mi ügyünkhöz. Vagy talán ki akar rúgni a nemzetiségem miatt? – hangja veszített a higgadtságából.

– Nem, a hazája miatt nem, de azért lássa be, gyanakvásra adhat okot, hogy egy török vezet azon magyar munkálatokat, amelyek alig haladnak. Főleg ilyen időkben, amikor enyhén szólva is elég nagy az egyet nem értés a népeink között.

– Na, ez aztán már több a soknál! – pattant fel a székről.

Alig láttam a penge villanását, reagálni meg még annyira sem tudtam. Úgy állította bele a tört az asztalba, hogy jókora repedés keletkezett.

– Micsoda dolog az, hogy maga idejön gyanúsítgatni mindenféle városi pletyka alapján? És ha török vagyok? Hogy merészel megvádolni bármivel is a hazám miatt? Kifelé a házamból! – úgy kiabált, hogy beleremegtek a falak.

Az előbbi törös mutatvány után úgy éreztem, hogy még karddal az oldalamon is jobb lesz, ha értek a „szép” szóból, és elhagyom a házat.

Hazasiettem, mivel nagyon sok dolgot kellett átgondolnom. A munka vezetője török, aki váltig állítja, hogy csak a pénzhiány miatt nem haladnak. Tizenkét éve csökkentették le a költségvetésüket száz dukátra. És volt még valami... Szerencsére a főbíró, mielőtt elküldött volna erre a feladatra, ideadta a vár terveit és egyéb papírjait, amikben szintén érdekes dolgokat találtam.

Másnap kimentem az építkezésre oldalamon a karddal, amire, úgy számítottam, hogy ma már szükségem is lesz. Addig köröztem, ameddig meg nem találtam Sándort. Pontosan úgy nézett ki, mint előző nap, fehér ing, megpödört bajusz, kard az oldalán. Előadtam neki, hogy már az ügy vége felé járok, de azért még szükségem van a segítségére. Készséggel beleegyezett, azt mondta, segít amiben csak tud.

– A fő gyanúsítottam Csizmadia, tegnap megtudtam, hogy török. Emiatt lassíthatja szándékosan a munkálatokat, hogy a vár ne készüljön el, és ne tudja megvédeni a várost szükség esetén – vallottam be neki.

– Lehet, hogy igazad van – ismerte el. – De vigyázz vele, úgy tud bánni a törrel, mint senki más.

– Valóban, tegnap majdnem megtapasztaltam – morogtam a bajsom alatt. – Tehát te tizenkét éve dolgozol itt másodfelügyelőként?

– Igen, bár ezt már tegnap is elmondtam – válaszolta kissé zavarodottan.

– A könyveléshez is értesz, ugye? Mennyit is írsz te, és mennyit ő?

– Én kezelem és könyvelem a pénzt. A többi az ő dolga – mondta gyanakvóan.

– Értem. És ha már pénz, szerinted is azért nem haladtok, mert tizenkét éve csak száz dukát a költségvetésetek?

– Minden bizonnyal – az arca komorrá vált, a keze nagyon lassan megindult a kardja felé.

– Ugye, milyen érdekes, hogy pont azóta kaptok kevesebb pénzt, mióta te kezeled azt? Nem? Mondok mást, a főbíró nekem adta az építkezés papírjait. És tudod mi derült ki? Hogy huszonöt éve minden héten százötven aranydukát érkezik ide.

Előhúzta a kardját, mozdulata gyakorlottságról árulkodott. Én is elővettem az enyémet. Reméltem, hogy erre nem kerül sor, de legbelül tudtam, hogy elkerülhetetlen. Lassan körözni kezdtünk.

– Miért? – kérdeztem. – Miért tetted? Megloptad a saját országodat! A saját városodat! Miért? Heti ötven dukátért?

– Heti negyvenért. Tíz Varga Jánosé, az írnoké, aki kiállította a bércsökkentési értesítőt, és elküldte Csizmadiának. Úgy tervezem, még huszonöt-harminc évig nem épül meg a vár. Majd ha annyi pénzem lesz, ami elég életem végéig. Ha kell, még egyszer lecsökkentik a költségvetést.

Nekem rontott. Erőteljes csapást mért előbb a jobb, majd a bal vállamra. Mindkettőt sikerült kivédenem, de rá kellett jönnöm, hogy ez nehezebb, mint gondoltam. A harmadik vágása a lábamat célozta, félreugrottam, és még a levegőben ráütöttem a vállára, háritott. Nagyon gyors volt, és erős. Ívelt vágásokkal próbálkozott, de könnyedén védekeztem. A kardom könnyebb volt, mint az övé, ezáltal gyorsabb mozdulatokra voltam képes, ez nyújtott némi előnyt a harcban, de még így sem volt könnyű dolgom. Erős csapást intézett a jobb vállamra fentről. Oldalra fordultam. A hátamra támadott, de védekeztem. Hiba volt. A testem többi része védtelen maradt. Kirúgta a lábamat, esés közben elvesztettem a fegyverem. Gyors vágásokkal próbált véget vetni a küzdelemnek, én meg a kardom hiányában csak kerülgetni tudtam. El kellett jutnom a fegyverhez, amely ott hevert a földön. Egy, a bal vállamra mért túlságosan is erős támadás után el is jött az alkalom. Az ütést elkerültem, és egy, a jobb oldalt végrehajtott bukfenc révén eljutottam a kardomhoz. Hátba akart támadni, de résen voltam, egy ellencsapással megállítottam a rohamát, majd ugyanazzal a lendülettel megfordultam, és a könyökömmel sikerült arcon ütnöm. Erre nem volt felkészülve, eljött az én időm. Egy cselvágással a bal combjára védtelenné tettem a jobb kezét. Szúrtam. Felkiáltott fájdalomában, de a harcot nem adta fel. Mint egy sebzett, dühöngő bika. Egy utolsó, elkeseredett támadásra szánta el magát.

Izomból jövő ütésekkel nekiszorított egy fának, majd egyetlen csapással, amibe minden erejét beleadta, akart végezni velem. Meg sem próbáltam kivédeni a vágást, inkább egyszerűen kitértem előre. A kardja a fába szorult. Hátba rúgtam, majd egy utolsó, a fegyver markolatával véghezvitt ütéssel lezártam a viadalt. Egyértelművé tettem, hogy a harcnak vége, de vigyáztam, hogy életben maradjon. Megfordultam, hogy megkeressem Csizmadiát, és beszámoljak neki a történetekről, amikor egy furcsa hangot hallottam a hátam mögül. Odanéztem, ott volt Sándor törrel a kezében, dobásra készen, mögötte a főfelügyelő, aki a fából kihúzott kard lapjával ütötte tarkón a fiataalt, amitől az eszméletét veszítette. Rájöttem, hogy az életemet mentette meg.

– Köszönöm – mondtam.

Bólintással felelt. Elmondtam neki mindent, amit megtudtam Sándorról, és a pénzről. Furcsállta bár, de elhitte. Elvitettük az árulót, és még hosszasan elbeszélgettünk, közben nem felejtettem el még egyszer megköszönni, hogy a segítségemre sietett.

Aranyosi Sándor büntettei miatt börtönbe került, és ott is maradt élete végéig. A munkálatok újból felgyorsultak, és tíz év múlva 1636-ban, Csizmadia Endre irányítása alatt elkészült a marosvásárhelyi vár, melynek átadásán maga Borsos Tamás mondott beszédet, melyben kiemelte hozzájárulásomat az üggyhez. Őszintén remélem, hogy az erődítmény még sokáig állni fog, és minél több ember életében szolgál majd helyszínül sok boldog pillanatnak.

A marosvásárhelyi várat 1601-ben lerombolták. 1602-ben Borsos Tamás rávette a város polgárságát az újjáépítésére. Aranyosi Sándor, Csizmadia Endre, Iszlai Bálint és a történet többi eleme csak a képzelet szüleménye. A várat 1658-ban fejezték be, és azóta is áll. A város egyik legnagyobb turisztikai látványossága.

Iszlai Bálint, VIII. osztályos,
George Coșbuc Általános Iskola,
Marosvásárhely

Élő történelem Marosvécs Szívéből

(részletek a pályamunkából)

Egy képzeletbeli kirándulásra hívjuk meg önöket, Erdély egyik legszebb kis falujába, a Maros megyében található Marosvécs (románul Brâncovenești, németül Wetsch) településére. Itt a Kemény-kastély történetébe fogunk bepillantani. Felkérem önöket, hogy tartsanak velünk!

(...) Hűvös tavaszi éjszaka volt, a megszokott esti csendet a katonák vad lépteit törték meg. Bár a természetes katonák vastag talpú bakancsai rohamosan koppantak egymás után végig a szél szárított poros utcákon, mégis olyan könnyed volt a léptük, hogy az alvó emberek mit sem sejtettek arról, hogy mi folyik odakinn. Csak a kastély

ablakában, bagolyszemekkel leskelődik valaki. „Kommunisták” – mondta magában, s azzal gyorsan félre is állott az ablakból. Ahogy a mély sötétben álldogált, azon gondolkodott, hogy milyen új csapást tartogat a rendszer. A katonák hamar odébbálltak, mintha soha nem is lettek volna ott, s azt, hogy miért és hova tartottak, csak ők tudták, vagy talán még jómaguk sem, engedelmeskedtek a parancsoknak.

A közeli erdőben megpihent a maréknyi ember. Tudták, valami fontos feladat vár rájuk. Hamarosan megérkezett a tábornok, s még jött vele valaki, ám a sötétben nem tudtak rájönni, hogy kicsoda.

A rejtelmes alak Sima Jánoshoz (Sima Ioan) és Moldvai Mihályhoz (Moldovan Mihai) lépett és félrehívta őket.

– Derék katonák vagytok ti – kezdte az ismeretlen. – Igen fontos megbízásom van a számotokra. Marosvécsen már évek óta áll egy kastély, s több száz éve a Kemény családé. Hamarosan elkeződik az államosítás, s minden ilyen nagyúr vagyona elkobzásra kerül. De él ott egy Kemény János nevezetű férfi, azt hallottam róla, hogy eszes és jólelkű egy személy. Arra gondoltam, hogyha tényleg igaz az, amit róla mondanak és a családjáról, megpróbálok segíteni nekik. A ti feladatok lesz egy hónapig munkát vállalni a várban, s megfigyelni minden mozdulatukat, mindről tudni akarok. Végül is magyar emberek vagytok ti, menni fog. Mindenről írásos bejegyzést készítenek! – ezzel megpaskolta a két fiatal katona arcát, majd más katonához fordult.

Az erdő sűrű lombján keresztül beszivárgott egy kis holdfény, ami az ismeretlen arcát világította meg. Maga Petru Groza – nézett ijedten a két katonára, kik feladatuk nehézségét alig most kezdték felfogni.

Másnap el is indultak jelentkezni a várnál. (...)

Maga Augusta jött szemügyre venni a két fiataalt. Azok kezét csókoltak neki, elmondták, hogy egy közeli faluban laknak, s valami munkára lenne szükségük. Augusta jámbor, kedves teremtmény volt, megnézte, milyen munkát adhat nekik. Így lett Sima János fahasító és Moldvai Mihály udvarbeli mészáros. János neki is fogott a munkának, sok felhasításra váró fa volt. Eközben a fiatal cselédek nézegette. Mind szép és ügyes falusi lányok voltak, ám az egyik különösképpen megtetszett Mihálynak. János ezt észrevette s odaszólt gúnyosan Mihálynak: „Szedj neki virágot”, majd egy nagy szuszra elhasította a legnagyobb fadarabot. Ám az ifjú nem értette az iróniát, szedett is egy pár kövér ibolyát a fű közül, s odafutott vele a cselédhez, aki épp friss vízért jött ki. Elpirult. Elmondta, hogy Piroskának hívják. A két fiatal szégyenlősen ismeretséget kötött egymással, és beszélgetni kezdtek. Piroska teljesen megfélemezett teendőjéről, s mint a turbékoló galambpár álltak a kastély egyik sarkánál. Épp Helikoni vendégek voltak odabent, a vizet az ő teájuk elkészítésére kellett hogy bevigye. Augusta észrevette, hogy már túl sokat késlekednek a tea elkészítésével, ezért bement a konyhába, lássa, mi történik. Ott elmondták neki, hogy

Piroska még nem jött vissza a vízzel. Gyorsan elküldtek egy másik cselédet.

Augusta hamar kiszemelte az elpirult lányt az udvarló fiú társaságában. Nem volt dühös, sőt, gyönyörködött a párban, akikből szerelemmel telt be az udvar. Hozzájuk lépett, először nagyon megijedtek, de Augusta szelíden az angolkertjébe hívta őket.

– Tudjátok, egykoron én is ilyen szerelmesen néztem János csillogó szemeibe, mint ahogy te most a Mihályéba – kezdett bele a mesélésbe Augusta, közben lehajolt, s kitépett egy gyomot. – Elmondok nektek egy különleges történetet John és Szévaszti utazásából: „Mindenki irigyelte John oldalkocsis motorkerékpárját. Míg Óváry az angol import szakmai részleteivel foglalkozott, John eldöntötte, hogy elmegy néhány napra, és elviszi Szévasztit a megígért erdélyi körútra. Az utak nagyon göröngyösek voltak, és hosszú időbe telt eljutni valahova. John motorbiciklijé elég zajos volt, ezért nem tudtak beszélgetni motorozás közben, így Szévaszti meglegedett a táj szemlélésével. Furcsa kis parasztházakkal teleszórt, legelőkkal borított dombok mellett haladtak el. Úgy tűnt, ide még nem vezették be a vizet, csak kutak voltak az udvarokon. És kevés volt az erdő is. Egy-két órás motorozás után letértek egy még rosszabb állapotban lévő útra, es nemsokára megérkeztek egy Toncs nevű faluba, ahova ebédre várták őket. Gróf Teleki Artúrt birtokán voltak. A grófnak volt egy fia és három lánya. Egy kedves, zezugos házban laktak, amit nagy kert vett körül. Telekit mindenki Dudunak becézte. Jó mezőgazdász volt, és kutya-hajtással is foglalkozott, mivel jó vadászterületek voltak a környéken. Az összes Teleki közül, akivel Szévaszti találkozott – márpedig igen népes erdélyi család volt ez – Teleki Dudu volt a legkedvesebb. Mint egy vidéki, angol úriember, kifogástalan modorú, száraz humorú és meleg tekintetű volt, és amint később, amikor elvették a házat, kiderült, végtelen türelemmel és alkalmazkodóképességgel megáldott. Ő is ott volt a híres medvevadászaton, de nem volt szerencséje. Sohasem volt szerencséje szegény embernek. Három lánya közül csak az egyik házasodott jól. Béla fiának volt egy autóbalesete, aminek következményeképp évekre lerokkant. A második világháború után Bélának el kellett hagynia az országot. New Yorkban telepedett le. Édesapja többé sohasem látta.

Egy szegényes ebéd és sok beszélgetés után John és Szévaszti folytatták útjukat a hegyek felé.

Szévásztí látta, hogy a földeken asszonyok dolgoztak, meggörnyedve, kézzel gyomláltak, miközben szinte világított színes, szöttes szoknyájuk, ami alatt három-négy alsószoknya is volt. John mesélte, hogy itt ez a szokás. Később átutaztak egy szász városon, amit Szászrégennek hívtak. Néhány kilométer után következett egy magyar falu: Felfalu. Katolikus és protestáns templom is volt benne, és szép, tiszta, különböző színű házak. Miután elhagyták Felfalut, John lassított, és a Kárpátokra mutatott. Még hó fedte a csúcsokat. Sziporkázóan tiszta idő volt. Aztán kicsit később John felkiáltott: „Nézd, ott van a vécsi kastély!” Bár olvasta Szévásztí *Erdély aranykorát*, még elképzelni sem tudott volna ilyen festői tájat.

A kastély a Marosvécs nevű falu melletti dombon állt. Most már a falu is látszott, és mögötte a Kárpátok vonulata, mintha őrködne felette... A kastély valamikor négytornyos várkastély volt. Amikor odaértek a kanyargós, meredek úthoz, ami a kastélyhoz vezetett, John motorkerékpárja elkezdett köpködni, és félúton teljesen leállt. Olyan hangos volt, hogy az ottlakók messziről hallották érkezésüket. Amint Szévásztí kilépett az oldalkocsiból, megpillantott egy szép, fiatal férfit, aki szaladt feléjük. – Helló, János! – kiáltotta

– De jó, hogy itt vagy! Segíts, kérlek, toljuk ezt fel, de előbb engedd meg, hogy bemutassam a húgomat, Szévásztit. Szévásztí szokásos „Örvendek”-jére János egyik kezével hátrasimította a haját, a másikat odanyújtotta és mormogott valamit, miközben nagy, meleg, szürke szemeivel bámulta a lányt. A kastély kapujában olyan gyönyörű látvány tárult Szévásztí szeme elé, hogy alig tudott megválni tőle és bentebb menni.

A marosvécsi kastély tulajdonosa, Kemény Ákos elragadóan méltóságteljes ember volt. Kedveség és melegség sugárzott az arcáról. De a feleisége, Cecília irányította. Fontos kérdésekben nem mert nemet mondani az asszonyának. Cecília erős birtoklásvágygal megáldott, puritán nő volt, aki nem volt kicsinyes, de amikor adott, azt leereszkedő modorban tette. Régi erdélyi, rang nélküli nemesi család, a Zeykek leszármazottja volt. Hogy alacsony természetét ellensúlyozza, a méltóságát szálfagegyenes testtartásával fejezte ki. Mindig mindenkit emlékeztetett arra, hogy ő a vécsi kastély Kemény bárónője. Élvezte kimutatni a hatalmát. Akik tőle függtek, féltek tőle, és nem szerették. Szévásztí sohasem félt senkitől, így szíves

fogadtatásban részesült, és jól megértették egymást Cecíliával.

A Kemények hallani sem akartak arról, hogy a testvérek másnap folytassák útjukat. Meghívták őket, hogy maradjanak, amíg jólesik. A meleg vendégszeretetet erősítette a falusi szerelőtől érkező hír, hogy a motorkerékpárt csak Kolozsváron lehet megjavítani, annyira lerobbant, ezért John és Szévásztí úgy döntött, hogy maradnak.

A szomszédok már meghívták Jánost és két testvérét, Gizellát és Berryt (Berenice) néhány táncestélyre, ezért Cecília és Ákos úgy döntött, hogy ők is rendeznek egy táncestélyt a vendégeiknek. Ez két nap múlva volt esedékes, és Szévásztí szívesen elfogadta a meghívást. Úgy tűnt, a ház már tele van vendégekkel.

Szévásztit felvillanyozta a Béli Margittal és Györggyel való találkozás. Margit tele volt emlékekkel, és szórakoztató anekdotákat mesélt Szévásztinak a bretagne-i tartózkodásukról. Elmesélte, hogy Szévásztí akkoriban mennyire szeretett táncolni és énekelni, és sohasem félt az édesapjától. Aztán egyszer nagyon megbüntették, mert miközben édesapja hozzá beszélt, kivonult a szobából és becsapta maga mögött az ajtót.

Közben Johnnak sikerült elszállíttatni a motorkerékpárját Kolozsvárra, majd ő is odautazott, hogy megjavíttassa. Mindenki nagyon élvezte a táncestélyt. A blázírtság itt nem volt divat. A mulatság egészen reggelig tartott. Szévásztinak bőségesen jutott mulattató táncpartnerekből, akik közül a fiatal János volt a legkitartóbb. János kitűnő táncos volt. Öröm volt nézni, ahogy testvérével, Berryvel ropták a csárdást.

Szévásztí is megpróbált ráérezni a ritmusára, de egyáltalán nem volt könnyű tánc. Furcsának is találta a magyar zenét, főleg, amikor vacsora alatt valamelyik gavallér megkérte a prímást, aki a cigánybanda vezetője volt, hogy játsszon el egy szentimentális dalt Szévásztíhoz hajolva, a fülébe húzva a nótát. Nem volt biztos benne, hogy ez tetszik neki. Szerette volna, ha angol szerelme ott lett volna, hogy együtt élvezhessék mindezt. Az elkövetkező hetekben szinte mindennap leveleket írt neki. De a válaszlevelek kezdtek kimaradozni, és egyre durvábbá, sőt, agresszívvá válni. Nyilvánvaló volt, hogy a férfi újra elkezdett inni. Amikor később ezt Molly is megerősítette, Margit és György tanácsára Szévásztí összeszedte a józan eszét és a büszkeségét, s írt egy utolsó levelet, amiben

megszakította szerelmével a kapcsolatot. És – ahogy akkor gondolta – összetörte a saját szívét is. De nem sok idő kellett ahhoz, hogy rádöbbenjen arra, hogy az, akit szíve szeret, az itt van Erdélyben: ő Kemény János, s máig is Szévéásztí egész teste és lelke őt szereti.

Piroska naivabb volt, s azt hitte, hogy Szévéásztí a báró szeretője volt:

– Bocsásson meg méltóságos nagyasszonyom, hogy meg merem kérdezni, de nem féltékeny Szévéasztira?

Augusta elmosolyodott:

– Dehogy, hisz én vagyok Szévéásztí, Paton Szévéásztí.

Mihály elképedt a bárónő jóindulatán. Sosem hallott azelőtt gazdag embert félretenni büszkeségét és kedvvel elbeszélgetni egy szimpla falusi lánnyal. „Jó emberek ezek” – gondolta.

Eközben János már felhasította a fahalom felét, kosarakba tette és be akarta vinni. Bent barátságosan duruzsoltak a torkig rakott mázas erdélyi kályhák. Tavasz van már ugyan, de még nagyon hideg. Asszonyi hang csicsereg. Ajtók tárulnak, járás-kelés. A világosság és a meleg ömlik, terjed szerte-széjjel. (...)

Alaposan elbámult János ezen a hatalmas kincsen, a nagy szalon drága velencei garnitúráján, csodálkozott a gubernátor Bánffy György híres nyeregtartóján, bár túl sok fogalma nem volt arról, kié volt. A bútorokon, amelyek minden szobában a tapéta színével egyeztek meg. Lerakta az első kosár fát, s indult behozni a következőt, amikor a fürdőszobák mellett haladt el. Az ajtó résnyire nyitva volt, s azon a kíváncsi legény bekukucskált. Meglepődött az angol vécék láttán. Egy idősebb szolgáló észre is vette, s elzavarta onnan, arra utasítva, hogy ne leskelődjön mindenhova be. Kiment tehát fát hozni, ám az udvaron meglátott egy koszos ruhába öltözött szegény kisfiút. Sokat vakarózott, biztos bolhás is volt. Megkérdezte az egyik embertől, hogy valamelyik cseléd gyermeke-e? Ám az csak vállát vont, jelezve, hogy nem tudja. Kemény János lépett ki, a hosszas Helikoni gyűlés egyik szünetében, amíg az ottlévők teázgattak. Magához hívta a rongyos ruhás gyermeket, megsimogatta homlokát, és kedvesen azt kérdezte: – Mit szeretnél, drága gyermekem?

A fiú csak hallgatott, alig lehetett hatéves. Arca teljesen elvörösödött, szeretett volna mondani valamit, viszont torkán nem jött ki hang. Futva

érkezett fel a várba egy sovány nő, egyik kezében egy csecsemő, másik kezével legnagyobb fiát fogta, az pedig láncszerűen húzta maga után másik három testvérét. A fáradt nő térdre rogyott a báró előtt:

– Bocsásson meg nekem, nagykegyelmű uram, elszaladt ez az Isten verte kölyök.

A báró felsegítette a nőt, nem szólt semmit bocsánatkérésére. Végignézett a hat koszos, rongyos gyermeken, s a sovány nőt, akiről leszopták már a gyermekek minden húsát. Mind vöröslöttek, mint a rákok, s egyik sem mert felnézni a báróra. Kemény János csak odaintett egy cselédnek, s az már tudta, mit kell tegyen. Hamar hozott egy kicsi rongytarisznyát némi pénzzel benne. A báró odanyújtotta a pénzt az anyának, s hogy ne kolduspénznek tekintse adományát, meghívta férjét, hogy jöjjön, dolgozzon majd a várban, mert a nő elmesélte, hogy férje állás nélkül maradt, s azóta nem tudják hogyan éljenek egyik napról a másikra.

János mindennek szemtanúja volt, s elcsodálkozott azon, hogy lehet valaki ilyen melegszívű. „Jó emberek ezek” – gondolta.

Teltek a napok, János és Mihály minden nap feljegyezte, amit láttak és hallottak, s senki sem sejtett semmit. Lassan lejárt az egy hónap. Az utolsó napon, szombaton délután következett el a helikoni napokat bezáró ünnepély. (...)

Sima János és Moldvai Mihály szinte bánták, hogy letelt az egy hónapjuk, olyan jó volt a Kemény család, hogy nem is érezték azt, hogy ők szolgák és dolgoznak. Kifizették a szolgálatukat, s a két legény hazaérve átöltözött katonai ruháikba. Az est leszálltával a két félig magyar ajkú katona tudta, hogy vissza kell térniük a jelentésekkel, az erdőben találkozni a megbízójukkal.

– Uram, tisztelem, jelentem – húzta ki magát Mihály – önzetlen, becsületes, emberséges, arany-szívű személyek képezik a Kemény családot.

Petru Groza elvette kettőjüktől a feljegyzéseket, megköszönte nekik, s azzal elbúcsúzott. Elolvasta a beszámolókat s csak egyre gondolt: „Jó emberek ezek”. S azzal tollat fogott, s egy nagyon fontos levél megírásába kezdett. A katonák meg csak azon elmélkedtek, milyen nemes dolgot hajtottak ők végre, hogy amikor 1948-ban elkezdődött az államosítás, az ő beszámolójuknak hála, a Kemény család megtarthatta kastélyát.

Megszólal a valóság ébresztőórája.

Sajnos mindez csak egy álom volt, melyben Gorboi Anita Sima János volt, és Fazakas Emőke

A marosvécsi Kemény-kastély
(Fotó: Mini Erdély Park, Szejkefürdő)

Moldvai Mihály. Jó néha elmélázni azon a „Milyen lett volna, ha?”-gondolaton, ám sokszor ez nem ilyen egyszerű.

Lássuk tehát mi is történt valójában a történelem során a kastéllyal. A világháború végén a helyi lakosság teljesen kifosztotta az épületet, minden értéket elvittek. Az államosítás után előbb javítóintézet működött benne, majd börtön, végül fogyatékkal élő gyermekek és nők otthonává alakították át, így az épület sokáig nem volt látogatható. „1968–1974 között Keresztes Gyula tervei alapján restaurálták a műemlék épületet. A rendszerváltás után Kemény János legkisebb fia, Kemény Miklós (1940–2010) visszaigényelte a kastélyt. A visszaszolgáltatás után egy ideig még a Marosvécsi Rehabilitációs Központ használta az ingatlant. Kemény Miklós tervei között egy Új Helikon alapítása szerepelt, vagyis az erdélyi magyar kultúrát szolgáló helyszínként képzelte el az épületet.”

Részletesebben belemerülve a Kemény család és a kastély történelmébe, igazán kíváncsikká lettünk. Elhatároztuk, hogy újból meglátogatjuk a marosvécsi Kemény kastélyt. Mi már jártunk egyszer ott 2019-ben, a kastély nyílt napja

alkalmából. Sok érdekes dolgot láttunk, volt lovasbemutató, néptáncelőadás, a kastély belsejében különböző foglalkozásokon és előadásokon lehetett részt venni. Egy remek délutánt töltöttünk ott, ezért amikor a pályázatot olvastuk, egyértelmű lett számunkra, hogy miről fogunk írni. De úgy éreztük, nem vagyunk kellőképpen informálva, ezért egy szó szerinti kalandra indultunk.

Pénteken az iskolai órák után izgatottan vonatra szálltunk. Előre kigondoltuk, mit fogunk majd ott tenni, és alig vártuk, hogy megérkezzünk. A kétórnyi utat kártyázással, beszélgetéssel, viccelődéssel töltöttük, észre se vettük, hogy már Marosvécsen vagyunk. Az esténket kedves Gorboi Katalinnál töltöttük, aki melegen fogadott. Kati mama volt az, aki legelőször beavatott minket a Kemények történetébe, de mivel ő nem volt odavalósi, csak azt tudta elmesélni, amit másoktól hallott. Másnap egy fantasztikus reggeli után felsétáltunk a kastélyhoz, ahol Kemény János egyik unokája, Nagy Kemény Géza fogadott. A kastélyt a családnak közel 35 év pereskedés után, 2014. szeptember 30-án sikerült visszakapnia.

Nagy Kemény Géza 2014-től foglalkozik a kastéllyal. Ő az, aki karbantartja, eseményeket szervez,

mindent megtesz a kastély hírnevének megőrzéséért. Egy román látogató pár társaságában körbevezetett minket a kastélyban, s jóváhagyta a fényképezést és a filmezést. Ez alkalomból meg szeretnénk köszönni neki a fogadtatást és a türelmet, mellyel viszonyult hozzánk, hisz nélküle lehetetlen lett volna számunkra a kastély meglátogatása, s még azt is neki köszönhetjük, hogy egyáltalán most látogatható. Esélyt adott arra, hogy Erdély történelmének egy darabját megismerjük, továbbá megengedte, hogy egy néhány kérdést is feltegyünk neki:

– Milyen állapotban volt a kastély visszaadása-kor?

– Az állapotáról nem mondanék semmit, mivel az, akitől visszakaptuk, a kórház, az intézmény lojálisan és normális állapotban próbálta fenntartani. Nyilvánvalóan pocsék állapotban kaptuk vissza, pocsék állapotban van most is, mert a román törvények szerint fel sem lehet újírtani csak akkor, hogyha engedélyt ad nekünk a műemlékvédő intézet. Van egy-két szoba, ami azért maradt meg jó állapotban, mert ott dolgoztak az orvosok, a magas diplomás végzettségű emberek, akik ügyeltek rá, még hogyha nem is volt az övék. Ahol az ápolónők voltak meg a parasztok, ott katasztrofális állapotok vannak. Nekik munkahely volt ez, nem kastély, bár a volt igazgató úr, aki itt dolgozott, ő úgy egy kicsit beleképzelte magát, hogy most ő a „bárója” a kastélynak, és ezt nem sértésként mondom. Olyan kevés volt az anyagi ráfordítása az államnak, hogy egy fogyatékos intézetet rendezzen, ami sok éven keresztül a posztkommunista országokban egy „nyűgnek” számított. Remélem, hogy ez most másként van, és az állam egy fogyatékos embert ugyanúgy elfogad, mint egy „normálisat”. Sokszor teljesen épeszű emberek fogyatékosabbak az életben, mint amilyenek az igazi betegek. Én nem is szeretem, amikor valaki azt mondja: „bolondokháza”, az nem bolondokháza, hanem egy elmegyógyintézet, modern kifejezéssel neuropszichiátriai rehabilitációs intézet.

– Milyen eseményekkel próbálja népszerűsíteni a kastélyt?

– Néptáncfalalkozóktól egészen a koncertekig mindennel, ami ide illik.

– Melyik az az esemény, mely a legtöbb látogatót csalja ide?

– Talán a kastélynapok, meg a koncertek. Felléptek nálunk például az Ismerős arcok, a Szkítia, a Fili, a Szentegyházi Gyermekkórus stb.

– Megakadályozta-e a jelenlegi járványügyi helyzet a kastély látogatását? Sikerült bármit is megszervezni?

– Tavaly még megtartottuk a kastélynapokat, azon kívül semmi mást. Egyrészt jogilag nem lett volna engedélyünk, másrészt pedig meg tegyük fel, hogy az Ismerős arcok itt zenél, és maszkban van mindenki. Tehát nem is jött volna el senki.

– A jövőre nézve milyen tervei vannak a kastély népszerűsítésével kapcsolatban?

– Sok álmom van. A motorostalálkozótól a hagyományos jurta-sátortáborig minden olyan dolog, ami nem csak a kastélyt népszerűsíti, hanem a magyarság összefogásáról is szól. Minden rendezvény 99 százalékban magyar rendezvény, tehát nincs két felirat, akinek így is jó, eljön és élvezi, akinek nem jó, az nem jön el. A román vendégeknek készítettem egy kicsi szótárt, hogy akkor, amikor ide eljönnek, ne „Véx”-nek olvassák a helység nevét, hanem „Vécs”-nek. Ezt pedig csak jóindulatú nevelési akaratomból teszem.

– Milyen további területek vagy épületek fűződnek még a Kemény névhez?

– Tudomásom szerint minimum 10 Kemény-kastély van, többek között Magyarországon is. Azonkívül sok minden más is, például Szászrégenben avatták fejedelemé Kemény János fejedelmet, aki megforgatta az akkori erdélyi történelmet. A vadászház nagymamámé volt, 33 éve próbáljuk viszszerelni, viszont ez még nem sikerült.

– Miről híres az Augusta-kert?

– Sajnos ilyen néven már nem létezik. Közel 70 éve, mióta elvették a kastélyt, mint kertet nem gondozta senki. Én egyedül, mert egyedül csinálom ezt az egészet, nincs segítségem, nincs soha, mert a falu sajnos nem segít. Felfalusiak, magyaróiak még idejönnek, de a vécsiek többsége valahogy nem ragaszkodik. Benkő Mihály lelkész mindent megtett, hogy felébressze az emberekben a kastély iránti igényt, de nem sikerült.

– Tudva azt, hogy a második világháború között báró Kemény János volt az az ember, aki a magyar kulturális elitet képviselte, ön milyen szerepet szán a kastélynak az erdélyi magyar megmaradásért folytatott küzdelemben?

– Az összmagyarság kulturális központjává kell alakítani, ami a Felvidéktől a Délvidékig az ittélők számára egy kulturális központ legyen, látogathatóvá kell tenni mint múzeumot, hisz Werbőczy István itt írta az első magyar alkotmányát. Ha akkor

meg lehetett itt írni az összmagyarságnak egy alkotmányt, akkor ennek folytonosságaként az erdélyi Helikonon keresztül lehetne ezt megvalósítani.

– Röviden, hogy írná le Kemény János munkásságát?

– Kemény Jánosnak a munkássága nagyon szer-teágazó, olyan sokrétű, hogy azt elég nehéz leírni. Ami sokáig feledésbe merült, az a színházi munkássága volt. Szerintem ez volt a legfontosabb is, nem az írás, irodalom, vagy csak magára a Helikon. Ő alapította meg az első Nemzeti Színházat Kolozsváron, ő hozta létre a marosvásárhelyi színházat, ő támogatta a saját zsebéből. Ahhoz, hogy egyik nap arra ébredjen bent a színházban, hogy paranccsal el kell hagynia a saját színházát, amit ő maga alapított, mert következett a bárók, grófok kisemmizése. Ő csupa tevékenység volt. Másik nagy szórakozása a vadászat és a horgászat volt. Szeretett utazni, mert skót származású volt, a felesége pedig skót-görög, egyértelmű tehát, hogy szeretett utazni, amennyit lehetett. Rá is kényszerültek, hogy sokat utazzanak a rokonsághoz. Mindig élvezte, amit csinált, ami meg is látszott. Elmondhatom, hogy nagyon jó ember volt, nem tartott különbséget vallások, nemzetek között, kategóriák között sem, gazdag vagy szegény között, neki az ember az ember volt, e köré lehet csavarni a tevékenységét is. Ha a faluból egy gyermeknek szüksége volt valamire, és kért tőle, akkor segített, ha a világ egyik legfontosabb szerkezetét elkészítették, akkor annak is kifizette a költségeit, így például a világ első helikopterének. Ezek mind fontos dolgok. Neki a pénz nem volt más, mint eszköz, és ebből nagyon sok volt, ameddig volt, hisz előtte szinte semmije sem volt. Úgy élt Bécsben, hogy ahhoz, hogy színházjegyekre kigyűjtse a pénzét, a templomok előtt mindenféle papírforgókat árusított a turistáknak. Miután pedig megörökölte ezt a hatalmas vagyont, elég nehezen emésztette meg, hogy szegény mivoltából hirtelen gazdag lett. Nagy emberbarát volt. Én gyermekként úgy emlékszem vissza rá – sajnos a gyermek mindig a rosszra emlékszik –, hogy asztmás volt, hogy folyton köhögött, hogy rosszul lett. Ő soha nem panaszkodott senkinek, hogy elvették a kastélyát. Emlékszem, lent álltunk a Marosnál, halásztunk, békákat fogtunk, fel sem nézett a kastélyra, ő ezt elfogadta, hogy elvették tőle és inkább élvezte az unokájával töltött közös időt. S akkor, amikor nagyon

szegény lett, mindenét elvették, és arra kényszerült, hogy nehéz kétkezi munkát végezzen, el is ment a tégláégető gyárba dolgozni, de a könyvén, az írásán keresztül megmenekült attól a munkahelytől. Az akkori román miniszterelnök elolvasta a könyvét, s bár furcsa lesz, amit mondok, de az akkori román miniszterelnök szebben beszélt és írt magyarul, mint a mostani magyar emberek többsége. Dr. Petru Groza lesz tehát az, aki a könyv hatására kiment nagypámát, s így lett belőle könyvtáros, utána pedig újságíróként szerepelt. Viszont vannak olyanok is, akik kihasználták nagypám helyzetét, és azzal kérkedtek, hogy ők maguk segítettek neki munkahelyet váltani, meghazudtolva egy egész generációt.

– Van-e olyan kis családi történet, amelyet szívesen megosztana velünk?

– Szerintem a legszebb családi történet a Kemény János és Paton Augusta megismerkedése. A nagyanyám könyvében olvasható, hogy eredetileg Sevastiének hívták, majd később Augustára váltotta a nevét, hogy az angolok könnyebben kiolvassák. Jöttek felfelé a Maros völgyén, a motorke-rékpárral és a testvére azt mondta, hogy milyen jó lenne, ha felmehetnének a Kemény báróhoz, mert én ismerem őt. De siettek, ezért nem akartak feljönni, s abban a pillanatban elromlott a motorke-rékpár, és arra kényszerültek, hogy mégis csak feljöjjenek. Nagypám tökéletesen beszélt angolul, behívta a szép hölgyet a testvérével. Aznap este volt egy bál a kastélyban. Azon este Kemény János és Paton Augusta egymásba szerettek, és ebből a szerelem első látásból született meg később hat gyermekük. Ez a legszebb történet.

Jó néhány tartós órát töltöttünk a kastélyban és udvarán. Egy kellemes sétáltunk a kertben, ami tele van gyönyörű fákkal. A kertben van a család sírhelye, ahol Kemény János, valamint felesége, Kemény Augusta Paton és lányuk, Kemény Klió nyugszik. Sírhelyük a Kós Károly által tervezett Helikon-asztal mellett található. A közelben található Wass Albert író sírja is.

Fazakas Emőke Ildikó, XI. osztályos,
Andrei Mureșanu Főgimnázium (Beszterce),
Domnești

Gorboi Anita-Izabella, IX. osztályos,
Bolyai Farkas Elméleti Líceum (Marosvásárhely),
Beszterce

Élölények versenye

Futó- vagy egyéb sportverseny, esetleg egy matekverseny az első gondolatod a verseny szó hallatán? Ebben a versenyben a „játékosok” nem próbálnak jobbak vagy gyorsabbak lenni a másikinál, talán nem is rajtuk áll vagy bukik az első hely, nincs nagy küzdelem a versenyzők között. Szakmai zsűri javasolja a versenyzőket, majd az érdeklődők szavazatai döntenek el, hogy ki legyen a győztes, a jutalom pedig az ismertség, ami sokszor nagyon fontos lehet, hisz amit ismerünk, szeretünk, azt meg is védjük.

Ha szemfüles olvasója voltál a Gyopárkának az előző években, akkor talán nem is újdonság számodra az „év élőlényei” kifejezés. Elevenítsük kicsit fel, miről is van szó: a Magyar Madártani Egyesület szakemberei arra gondoltak még az 1970-es évek végén, hogy több figyelmet kellene fordítani a madarak védelmére, ezért minden évben kineveztek egy fajt az év madarának. Ezzel a fajjal lehetett ismerkedni egész évben, így közelebb került az emberekhez. Idővel annyiban változott a program, hogy az érdeklődők szavazással döntheték el, hogy melyik madár legyen az év faja, melyikről szeretnének többet hallani. Napjainkra már kinőtt a gyerekcipőből ez a program, és több kategóriában lehet szavazni az év élőlényekre.

Fekete nadálytő (Fotó: Szabó Csilla)

A 2021-es év aranyérmesei:

- **vadvirág** (Magyarország): vetési konkoly – *Agrostemma githago*
- **gyógynövény** (Magyarország): fekete nadálytő – *Symphytum officinale*
- **fa** (Magyarország): lisztes berkenye – *Sorbus aria*
- **gomba** (Magyarország): óriás bocskorosgomba – *Volvariella bombycina*
- **madár** (Magyarország): cigánycsuk – *Saxicola rubicola*
- **madár** (Románia): vadgerle – *Streptopelia turtur*
- **rovar** (Magyarország): kacsafarkú szender – *Macroglossum stellatarum*
- **rovar** (Románia): farkasalmalepke – *Zerynthia polyxena*
- **emlős** (Magyarország): hermelin – *Mustela erminea*
- **denevér** (Románia): nyugati piszedenevér – *Barbastella barbastellus*
- **hal** (Magyarország): jászkeszeg – *Leuciscus idus*
- **kétéltű** (Magyarország): zöld varangy – *Bufotes viridis*
- **az Európai év fája**: Lecina ezeréves magyaltölgye.

- A magyarországi év madara versenyben három, mezőgazdasághoz köthető énekesmadár közül lehetett választani. Az első helyezett **cigánycsuk** a rozsdás csukkal összetéveszthető faj, ám valamivel sötétebb, és hiányzik róla a fehér szemsáv és a fehér faroktükör. A telet a mediterráneumban és Észak-Afrikában tölti, de nem marad sokáig, már március elején visszatér. Ízeltlábúakkal táplálkozik, zsákmányát a magasból kilesi, majd elkapja. Nemcsak vadászni szeret a magasban, hanem énekelni is.

- Igazán hangzatos és érdekes nevű lepke lett az év rovara Magyarországon, a **kacsafarkú szender**. Több szender faj akkor kezd repülni, amikor a természet elszenderedik, erre utal elnevezésük, ők maguk napközben szenderegnek, a kacsafarkú szender azonban nappal is repül. Viszonylag kisméretű lepke, szárnyfesztávolsága 4–5 cm, pödörnyelve akár 3 cm is lehet, ami megegyezik a testhosszával. A szenderhernyók jellegzetes testtartással rendelkeznek, ránézésre olyanok, mint a szfinxek.

- A gyógynövény kategória idei nyertese Magyarországon a **fekete nadálytő**. Rengeteg népi elnevezéssel rendelkezik, ilyenek a forrasztófű, összeforrasztófű, sarkosfű, összeplántálófű, nadálygyökér, madárgyökér, feketegyökér. Sérülésekre, törésekre alkalmazták, népi elnevezése, a forrasztófű is erre utal. Borogatásként használják, tinktúrát és kenőcsöt is készítenek belőle, elsősorban azonban nem ajánlott a használata. Több színváltozatban megfigyelhető, vannak bíbor, rózsaszín és fehér virágú példányok is.

- A kétéltűek és hüllők egy kategóriában szoktak versenyezni, idén egy kétéltű lett az aranyérmes Magyarországon. A **zöld varangy** bőre szemölcsös, szürkés alapszínen zöld foltok és narancssárgás-vöröses kisebb pöttyök tarkítják. Pupillája vízszintes, a hímek külső hanghólyaggal rendelkeznek. Hátsó végtagjai valamivel hosszabbak az elsőknél. Szívesen használja búvóhelyül rágcsálók üregeit. Jobban bírja a száraz élettereket, mint a legtöbb kétéltű, de ha teste víztartalmának mintegy 50 százalékát elveszti, belepusztul.

Irodalomjegyzék:

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület:

<https://www.mme.hu/>

Magyar Természettudományi Múzeum:

<http://www.nhmus.hu/>

Magyar Rovartani Társaság: <https://www.rovartani.hu/>

Babulka Péter: *A Kárpát-medence gyógynövénykincsei*, Terc Press, 2015

Rés Katalin, Nature Education
Community Center (NECC, Kolozsvár)

Zöld varangy (Fotó: Gál László)

Cigánycsuk
(Fotó: Szabó Csilla)

Szöszke és a bújócskázó forrás

A *Gyopárka* előző számaait olvasva már megismerkedhettetek Szöszkével, a természet világát, a túrázást éppen felfedező kisfiúval és társaival. Kövessétek továbbra is figyelemmel Szöszke újabb kalandjait!

A táborlakók hűvösebb napra ébredtek. Szürke felhők gomolyogtak a sátrak felett, az eddigi langyos szellőt ma egy sokkal hidegebb, kellemetlenebb szél váltotta fel, rákényszerítve a csapat tagjait melegebb felsők előkotorászására.

Zoli bácsi és Ági néni minden sátrat külön felkeresett, s felkérte a gyerekeket, hogy ma reggel ne csak rendet tegyenek a sátrakban, hanem a cuccokat nylonzacskókba csomagolják, és pakolják egymásra, hogy eső esetén, ha valahol a sátorba befolyik a víz, minél kevesebb holmi ázzon át. A sátor falához nem szabad semminek érnie, mert ott biztosan be fog ázni a ponyva.

– Az ilyen típusú felhőkből gyakran szokott esni – jegyezte meg Dorka reggelizés közben, miközben az eget kémlelte. – Az asztalnál ülők érdeklődéssel kapták fel a fejüket.

– Meteorológus szeretnék lenni – hebegte a lány, kissé megszegyellvén magát, ahogy mindenki rábámult.

– Mesélj még a felhőkről! – biztatták a többiek.

– Sokat nézem az eget, a felhők nagyon érdekesek, változatosak és még számomra is nagyon bonyolultak. Számos felhőtípus különböztethető meg, nem is tudnám most felsorolni az összeset, hisz több, mint húsz van belőlük, és nagyon kacifántos a nevük, mert általában a latin megnevezésüket szokták használni. Van, amelyik nevében a *cirrus* szó szerepel, ezek a pehelyfelhők, a finom rostokra, szálakra, madártollra emlékeztetnek. Ezekből soha nem hull csapadék. A vastagabb felhőrétegeket *stratus*nak nevezik (olvasd sztrátusznak), ezekből a felhőkből már eshet eső, jeges eső vagy szemcsés hó. És vajon ismeritek-e

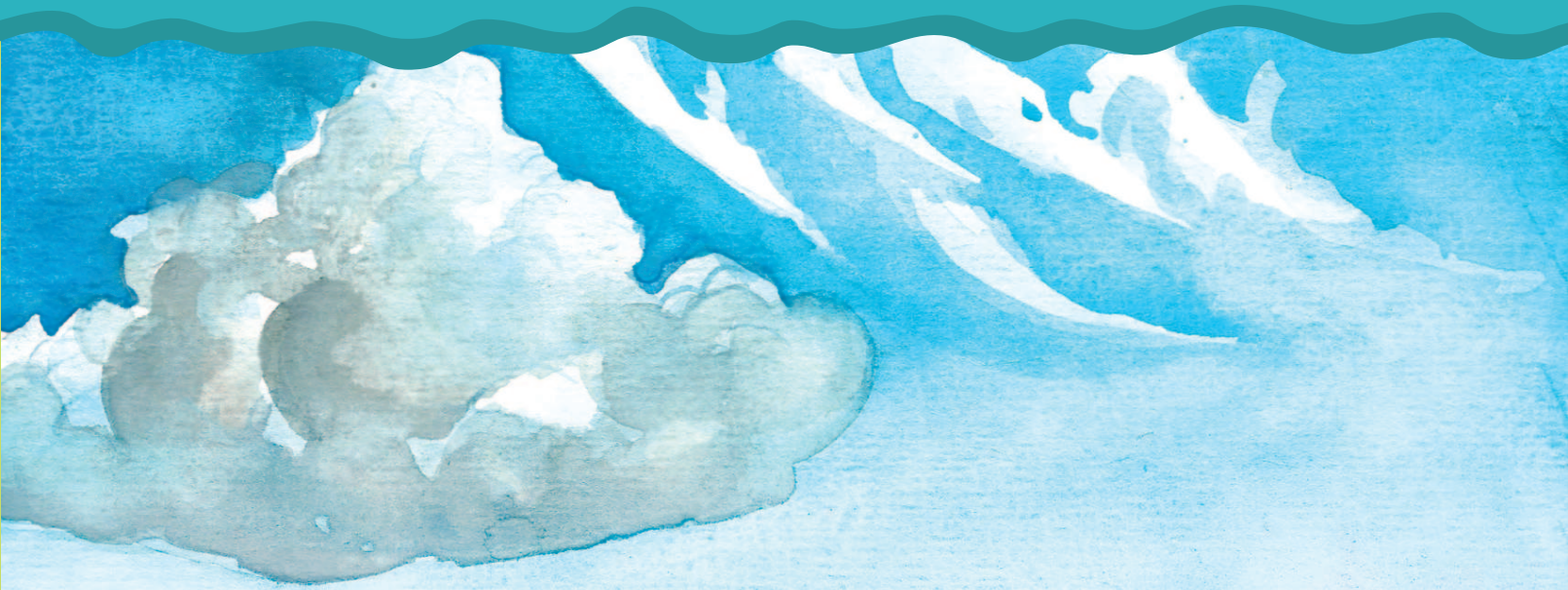
azokat a nagy, borotvahab vagy tejszínhab, karfiolvirág formájú felhőket? Hát azok a *cumulusok* (olvasd kumulusznek), a gomolyfelhők. De vannak gomolyos rétegfelhők, amelyek *stratocumulusok*, vagy vannak réteges fátyolfelhők, ilyen a bárányszerű felhő, amelyről már biztos hallottatok.

A felhők, amelyekből csapadék hull, alacsony szintűek, olyan 2500 méter alatt találhatóak. Léteznek 2500 m és 6000 m között elhelyezkedő felhők, ezek a középszintűek, és ott vannak a magasszintűek, amelyek 6000 m felett találhatók. Ismerünk olyan felhőket, amelyek a meleg vagy a hideg idő előrejelzői, de olyanokat is, amelyeken halojelenség alakul ki. Biztos láttátok már Ti is ezt, ilyenkor a Nap vagy a Hold vékony felhőréteg mögött van, és egy fénykör jelenik meg körülötte. Léteznek olyan felhők, amelyek vékony foszlányok, de vannak több kilométer vastag felhők is. Ilyen például a *cumulonimbus* (kumulonimbusz), amiből heves csapadék, zápor szokott esni, villámlás és dörgés kíséretében. A másik nagy intenzitású csapadékot adó felhő az üllős zivatarfelhő, a felhők királya, mely akár 18 km magas is lehet. Záporokat, jégesőt, extrém időjárásokat, villámlásokat, dörgéseket, mindent hoz ez a felhő. Azért üllős a neve, mert a teteje lapos és szétterülő, akár egy kovácsüllő.

Mindenki tátott szájjal hallgatta Dorka bemutatóját, meg is feledkezve a reggelizésről. Csak az egyre erősödő szél térítette vissza a csapatot a táborba a felhők közti lebegésből. Gyorsabbra fogták az étkezést, mert még a napi feladatokat is el kellett végezniük, mielőtt megered az eső.

– A mai program az eső miatt nem fog változni – ismertette Zoli bácsi a csapattal. Elég erősen fúj a szél, reméljük, elviszi a felhőket, mondta bizakodva.

– Ma a kék sávon fogunk továbbmenni, egy medvelest szeretnénk megmutatni nektek, majd egy forrást fogunk megkeresni. Közben a körülöttek lévő növényzetet figyeljétek jól meg, a fák leveleit, törzsét, termését. Gyógynövényeket is fogunk gyűjteni.

– Igyekezzünk! Gyertek, fiúk, irány a forrás! – szólt Karcsi Szöszkének és társainak, akiknek a mai feladatuk a tábor vízzel való ellátása volt. – Siesünk a napi teendővel, nagyon kíváncsi vagyok a medvelesre, hátha a maci is ott lesz... – mondta, s kacsintott egyet Danira, amint észrevette, hogy szöszke barátja megrémül e kijelentéstől.

A másik csapatnak is sikerült behordania az aznapra való tűzifát, amit egy jó nagy ponyvával takartak le, hogy megvédjék az esőtől.

– Ma mindenkinek kötelező az esőkabát vagy az esőköpeny, valamint a bakancs. A hátizsákokba útravalóként szendvicset, almát, nápolyit és vizet tegyetek. A hátizsákokra vegyétek fel az esőkabátokat, hogy biztosan ne ázzanak meg.

– Még annyit tudnotok kell, hogy az ilyen viharok általában villámmal és dörgéssel járnak.

A fény nagyon gyorsan terjed, így a villámot azonnal észleljük. A hang terjedési sebessége kisebb, így a késlekedéséből könnyen megbecsülhető a villámlás távolsága. Egyszerűen számoljuk meg, hogy hány másodperc telt el a villámlás és a dörgés között, majd ezt a számot osszuk el hárommal, s így megközelítőleg megkapjuk, hogy hány kilométerre van a vihar.

Ha a villámlás után 30 másodpercen belül meghalljuk a dörgést, azonnal keressünk menedéket.

Nyílt terepen igen gyakori a villámcsapások esélye. Ezért ha épp a tisztáson leszünk, amikor

elered az eső, akkor húzódjatok vissza az erdőbe, a fák alá, egymástól jó néhány lépésre, és ne dől-
jetez neki a fák törzsének. Arra kell törekednetek,
hogy ne ti legyetek annak a térnek a legmagasabb
pontja, és a fa, amelyik alatt álltok se legyen a leg-
magasabb. Ne a medvelesbe vagy a tisztáson lévő
fák alá húzódjatok be, az ilyen magányos, magas
pontok vonzzák főképp a villámokat. Ma a közel-
ben lesz az erdő, ami menedéket nyújthat, de nyá-
ron a városban vagy falun is nagy esélye le-
het a villámcsapásnak. Ha olyan helyen
ér benneteket a vihar, ahol nincs
a közelben se ház, se erdő, aho-
va behúzódhattok, guggoljatok
le, zárjátok össze sarkatokat,
majd lábujjhegyen, fejete-
ket behúzva, összekupo-
rodva várjátok meg,
míg elvonul a vihar.
Ne hasaljatok le,
vagy ne ülje-
tek le a föld-
re, mert minél

kisebb felületen érintkeztek a talajjal, annál biz-
tonságosabb. Vigyázzatok, ne álljatok vízben, a víz
vezeti az áramot. Ha tó vagy patak mellett vagytok,
menedéket minél távolabb a parttól kell keresne-
tek. Kerüljétek el messzire az antennák, fémoszlo-
pok környékét, mivel a fém szintén vonzza és ve-
zeti az áramot. Ha kerékpározás közben ér utol a
vihar, a bicikliket hagyjátok magatoktól legalább
50 méterre. Bár az égen cikázó villámok nagyon
látványosak, csak akkor csodáljátok azokat, ha biz-
tonságos helyen vagytok.

Kissé elgondolkozva indult útnak a csapat. A
hangulatot Ági néni dala oldotta fel:

Somvirággal, kakukkfűvel

*Somvirág, somvirág, arany-sárga a világ.
Kakukkfű, kakukkszó, kirándulni volna jó!
Fűzfasípot faragni, fűzfalóval lovazni,
Árkon-bokron által, hátton hátizsákkal,
Menni, mendegélni, este hazatérni.*

– Nézzétek csak, mennyi kakukkfű van itt! – mutatott néhány vakondtúrás felé Zoli bácsi. Mivel nagyon apró, a gyerekek nem igazán szeretik gyűjteni, de nagyon hasznos növény. A belőle főzött tea főleg köhögés ellen és torokfájásra jó, de immunrendszer-erősítő is. Fűszerként is szokás használni. Ti milyen gyógynövényeket ismertek?

– Mi mentát szoktunk gyűjteni – mondta Kati.
– Nagyon kellemes, üdítő az íze, nyáron citrommal kiváló szomjoltó. Ha valami problémánk van a gyomrunkkal, anyu mindig mentateát főz nekünk. Apu pedig csalánteát szokott inni, mert az segíti a vérkeringését. Mi, lányok, anyu és jómagam a csalánteát inkább a hajunk öblítésére használjuk, mert erősebbé s fényesebbé teszi a hajszállainkat.

– Nekem anyukám télen, amikor megfázom és csúnyán köhögök, hársfavirágteát szokott főzni – vette át a szót a harmadikos Ákos. Néha még akác- és bodzavirágot is szokott beletenni, bár a bodza kicsit keserű, ám mézzel és citrommal nagyon finom tea.

– Nagyon jó hallani, hogy ilyen sok gyógynövényt ismertek már! – mosolygott Zoli bácsi. – De lássuk, mennyire ismeritek az erdő fáit!

– Ez itt egy nyírfa! – szökkent egy vékony törzsű fa mellé Dani. Könnyen felismerhető, mert a kérge fehér színű, levelei háromszög alakúak, az ágai lefelé csüngenek.

– Ez pedig egy tölgyfa! – mutatott egy sokkal vastagabb törzsű, sötétszürkés kérgű fára Zsuzsi. Ezt a fát én a leveleiről ismerem fel, amelyek sötétzöldek és karéjosak, és a makkjáról, mert pont olyan, mint amilyent a *Jégkorszak* c. rajzfilmben a mókus szeretne elrejtteni, mindig sikertelenül.

A gyerekek jót nevettek, ahogy felelevenedett bennük a rajzfilmbeli mókus mókás küzdelme a tölgyekkel. Közben azon kapták magukat, hogy a sötét felhők elhúzódtak valamerre, s néhány napsugár beszűrődött a fák között az előttük szétterülő tisztásra. Ott nyújtózkodott a magasba a medve is, amelyet sokan a csapatból eddig el sem tudtak képzelni. Rohanni kezdtek, mindenki elsőnek szeretett volna felmászni a lesbe.

– Csak lassan, sorjában – intette őket Zoli bácsi, – mindenki sorra kerül. Amilyen zajt csaptatok, biztos nem fog erre jönni sem medve, sem másmilyen állat, de menjetek fel s nézzetek körül. Közben lássuk, még milyen fák alkotják ezt az erdőt. Ez itt a bükk. Ez a fa is, akár a tölgyfa, a nagy, terebélyes fák közé sorolható. Kérge sima, szürke színű, levelei szélesek, tojásdad alakúak, termése a bükkmakk, amelyik egyáltalán nem hasonlít a tölgymakkra, a mag itt három részből álló csészébe van zárva. A vaddisznók kedvenc eledele. Egy másik fa, amely ugyancsak a leveléről könnyen felismerhető, a juharfa, hisz levelei nagyok és karéjosak. Kanada zászlóján is ennek a fának a levele látható.

– A mi erdeinkben még a kőris-, az éger- és a gyertyánfa a gyakori, ligetekben, erdők szélén az akác és a hársfa honos. Az utóbbi kettőt virágjukról ismerhetjük fel, az akác virága lehet fehér vagy sárga, fürtös és nagyon kellemes illatú, levele is a többi fáétól eltérő, az akác egy levelét több, 7–12 apró levélke alkotja. A hársfa sárgásfehér színű virágai is nagyon jó illatúak, ezek 2–15 virágú ernyőket képeznek, amelyek szárain a fa többi leveléhez nem hasonló, vékony levélke van. Mindkét fa virágjából igen finom és minőségi mézet készítenek a méhek.

– Körülbelül ezek lennének a fontosabb lombhullató fák, amelyekkel az erdeinkben találkozhatunk.

– Látom, már mindenki megcsodálta a kilátást a medvelesből, induljunk tovább a forrás felé! – bizzta útra a csapatot Ági néni.

A tisztást elhagyva, rövid séta után a táj változni kezdett. A fák gyérebben voltak, mint a tisztás előtti erdőben, a talaj is kopárabb, sziklásabb lett, alig nőtt itt-ott néhány növény. A gyerekek azt vették észre, hogy Ági néni és Zoli bácsi meghökkenve, már mondhatni kétségbeesve keres valamit.

– Itt kell lennie! A tavalý itt volt! – hüledezett Ági néni.

– Itt volt biza! – helyeselte Zoli bácsi. – Jól emlékszem, hogy ettől a kőtől, amelyikre az útjelzés van festve, volt olyan két lépésnyire.

– Mi történt? Mit tetszik keresni? – kíváncsiskodott Karcsi. Mi szívesen segítünk megtalálni!

– Sajnos, gyerekek – fordult a csapat felé Zoli bácsi, – rossz hírünk van számotokra. A forrás, amit meg szerettünk volna mutatni nektek, eltűnt. A tegnapi két barlangtúránkból már tudjátok, hogy ebben a térségben sok a barlang, amelyeket a karsztvíz alakított ki. A hegy ezen részén tavasszal, amikor a hó elolvad, de nyáron és ősszel is, csapadékosabb időszakokban, a föld alatti üregekben a víz feltelik, és ahol a vájatok közel vannak a föld felszínéhez, a víz nagy sebességgel, erőteljes áramlással tör elé a földből, akár a szökőkút. Ezek a források valójában a föld alatti patakok felszínre törő részei. Igazán sajnálom, hogy nem láthattátok ezt a gyönyörű természeti jelenséget.

– Most már bánom, hogy kikerült minket a vihar, lehet, ha egy kemény zápor lezúdul, feltöltötte volna a vájatokat, s megcsodálhattuk volna a karsztforrást – tűnődött mélázva Dani.

– Igen, lehetséges, de akár esőben, akár a forrás működési időszakában jártok karsztos helyeken, nagyon óvatosaknak kell lennetek, hisz a vízes karszt-rétegek elképesztően csúszósak tudnak lenni.

– De ha már itt járunk, egy másik érdekes forrást mégis meg tudunk mutatni nektek. Itt továbbkövetve a kék sávot, nem messze kell lennie, bal felől, egy nagy odvas bükkfa tövében.

– Ha az is ki nem száradt – mondta kissé gúnyosan valaki a csoportból, amire néhányan a gyerekek közül kuncogni kezdtek.

Amint bandukoltak tovább az ösvényen, egy kanyar után csodálatos látvány tárult eléjük. Egy égbe szökellő vízcsík csillogott a napsütésben.

– Tehát ide tekeregtél el! – kurjantott fel Zoli bácsi. Többet nem is kellett mondania, mindenki megértette, hogy a karsztvíz ebben az évben más lyukat talált magának, ahol a felszínre törjön.

– Bizony, nem mindennapi látvány ez! – ámuldózott Dani. – Mennyi csodát s érdekességet rejteget a természet! Nagyon boldog vagyok, hogy eljöttem ebbe a táborba!

– Még van egy-két érdekes, karsztos vidéken megtalálható természeti jelenség – mesélte Ági néni. – Ilyenek a töbrök, vagy ahogy kissé tévesen is nevezik, a dolinák. Azért nem igazán helyes a dolina megnevezés, mert az nagyon sok szláv nyelvben völgyet jelent, míg a töbör teljesen mást: pár méterestől több száz méter átmérőjű tálszerű, kerekded mélyedést. Ezeket a mélyedéseket a bennük megtelepedő víz és a vízben lévő gázok marják, amiktől ezek egyre szélesebbek és mélyebbek lesznek. Majd ha a töbör legmélyebb pontját már nagyon keskeny talajréteg választja el az alatta lévő vájatoktól, repedések keletkeznek, amelyeken a töbörben lévő víz befolyik a vájatokba. Így keletkeznek a víznyelők és a zsombolyok, amelyeket még aknabarlangoknak is neveznek. Egy másik érdekes karsztjelenség a búvópatakok, amely, amint a neve is mutatja, olyan patakok, amelyek hol elbújik, hol meg előbújik a karsztos hegy vázataiból.

Míg Ági néni mesélt, mindenki keresett magának egy száraz helyet, ahova kényelmesen leülhetett, és e természetes szökőkutat csodálva elfogasztotta a merendéjét.

– Mi ez a záptojásszerű szag? – néztek egymásra a gyerekek, orrukat befogva.

– Ez a másik forrás, amit keresünk, és ami szerencsére nem száradt ki! – örvendezett Ági néni. – A feltörő gázoktól van ilyen szaga. Bár bűdös, és az íze sem a legkellemesebb, a gázok miatt ez a forrás igen egészséges. Nyugodtan megkóstolhatjátok!

A bátrabbak csupraikkal néhány kortyot merítettek a forrás vizéből, kissé grimaszkodtak, mikor megkóstolták.

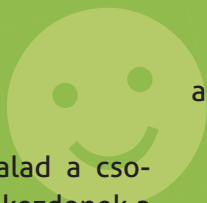
– Nem is olyan rossz – jegyezte meg Karcsi, – én viszek haza belőle egy üveggel, az én szüleim szeretik az ilyen különleges természetes ásványvizeket.

Még néhányan megtöltötték üvegüket a forrás vízzel, majd összecsomagoltak és elindultak a tábor felé, ahol finom kolbászos gulyás és mákos laska, majd számháború várta őket.

S bár reggel még nem is hitték, ez a nap is feledhetetlenül szépre alakult.

Székely Gyöngyi

Viccek

Nagyobb kiterjedésű tarvágáson halad a csoport. Az unalom előzésére beszélgetni kezdenek a túrázók:

- Képzeld, a fiam bejelentette, hogy erdész akar lenni.
- Mennyi idős a gyerek?
- Most múlt tizenkettő.
- Akkor igyekezzen, hogyha végez, akkor legyen még valahol egy tenyérnyi erdő!

– A vakond naponta annyit eszik, mint amennyi a testsúlya – magyarázza a tanárnéni.

Mire Pistike közbeszól:

– És honnan tudja a vakond, hogy mennyi a súlya?

.....

– Milyen ige a „ver”? Cselekvő vagy szenvedő? – kérdezi a tanár úr Pistikétől.

– A tanár úrnak cselekvő, nekem pedig szenvedő...

.....

Olyan gyorsan változik az időjárás, hogy nem tudom eldönteni, hogy a Süss fel nap-ot, az Esik eső szép csendesén-t vagy a Hull a pelyhes-t énekeljem.

Keresd meg az év élőlényeit a betűhalmazban (vízszintesen, függőlegesen, átlósan balról jobbra)!

B	Ü	Y	V	Ó	P	U	F	J	F	É	G	Ó	F	Ó	P	S	Ü	Ó	H	P	C	S	Ü	P
F	E	K	E	T	E	N	A	D	Á	L	Y	T	Ö	C	O	N	L	T	Y	I	S	M	G	Í
O	G	Í	T	I	G	O	V	T	P	S	Á	O	V	I	R	K	V	Á	R	R	U	Ó	L	Y
N	K	T	É	H	Á	N	H	R	K	Z	Z	R	H	P	L	F	Í	R	W	L	F	V	I	P
U	P	É	S	F	Ó	F	É	S	Í	H	U	K	A	B	U	T	C	A	P	H	I	S	S	Ö
V	U	H	I	C	T	A	F	P	H	I	H	T	E	L	A	P	N	U	R	F	C	H	Z	Í
Á	F	Í	K	H	V	R	O	V	Í	F	E	H	P	S	Ö	T	Ü	K	B	Á	P	T	T	E
Ü	V	Á	O	A	U	K	F	R	T	A	R	W	K	S	Z	W	K	Í	V	P	A	V	E	H
Z	Í	R	N	G	C	A	K	C	V	S	M	C	Í	A	A	E	A	L	A	I	W	Í	S	Á
Ö	B	Ó	K	O	W	S	Z	Ü	V	L	E	S	Á	V	A	D	G	E	R	L	E	N	B	Ó
L	I	H	O	C	Í	A	A	N	K	P	L	Y	B	S	N	I	G	R	H	B	N	I	E	T
D	Í	S	L	I	S	L	O	F	Í	B	I	V	U	R	K	P	N	S	U	N	K	M	R	R
V	K	G	Y	B	G	M	I	K	A	R	N	Y	É	D	P	F	I	J	H	T	I	H	K	Ó
A	C	Í	Ü	H	L	A	B	Á	R	R	U	I	P	A	J	Á	J	S	P	P	D	Í	E	V
R	Ö	B	H	Ö	R	L	Ü	V	P	K	K	Á	B	S	I	R	K	L	C	N	I	N	N	É
A	G	H	Í	T	G	E	V	É	H	S	R	Ú	S	Z	Á	V	K	B	B	Y	P	L	Y	O
N	S	Ü	K	C	Ü	P	O	R	I	V	K	F	S	Z	P	U	T	L	J	L	A	V	E	G
G	Á	R	U	F	Á	K	B	S	S	Ü	C	P	Í	Z	I	A	P	A	R	Í	J	B	H	H
Y	O	P	T	Í	B	E	C	Ö	R	B	S	S	V	A	E	K	J	H	U	A	V	K	R	S
F	V	U	G	D	Ó	G	Á	V	É	H	S	C	I	G	Á	N	Y	C	S	U	K	Ö	C	Ü
Ü	Á	H	Y	R	F	V	P	U	B	P	V	Ü	F	U	L	H	D	O	P	F	Á	V	W	G
S	Ó	D	G	S	Í	H	T	F	D	Í	W	T	Ó	A	J	B	A	E	Ó	V	G	A	I	F
C	N	Y	U	G	A	T	I	P	I	S	Z	E	D	E	N	E	V	É	R	Á	Í	U	T	C
É	R	Á	R	Í	C	H	B	R	T	I	S	U	S	F	Í	K	P	B	K	S	P	U	M	Í
G	U	H	F	É	B	Ó	R	I	Á	S	B	O	C	S	K	O	R	O	S	G	O	M	B	A

LEGO erőműmodellek megújuló energiaforrások számára

(folytatás előző
lapszámunkból)

A vízenergia

A szél energiája mellett a víz energiáját is már nagyon hamar hasznosította az emberiség úgy, hogy vízkereket épített, amelyek a folyóvíz energiáját mechanikai munkává alakítják. A vízkerekek évszázadokon keresztül szolgálták a malmok, emelők, fűrésztelepek számára erőforrásként, később pedig áramgenerátorként is.

A vízkerék működési elvét a 10. ábra mutatja be, a hullámerőművet pedig a 11. ábra.

LEGO TECHNIC elemekből építettük meg a saját vízkereket (12. ábra).

A vízkerék nagyobb lendülete érdekében sokat segít, ha a lapátok nehezebbek, mint a kerékagy és a küllők. A tartószerkezetet úgy kell elkészíteni, hogy férjen fel a kagylóra (13. ábra), a kerék pedig a vízcsap alá. Ügyeljünk arra, hogy a súrlódás minél kisebb legyen, az alkatrészek minél könnyedebben forogjanak. Vigyázzunk, hogy a víz ne fröcsköljön a motorra, készítsünk valamilyen ernyőt.

A 14. ábra a mérésünket mutatja be. A vízcsapot nem mertük teljesen megnyitni, mert nagyon fröcskölt, így e „vízhozam” mellett vízkereink 0,13 V feszültséget termelt.

A geotermikus energia

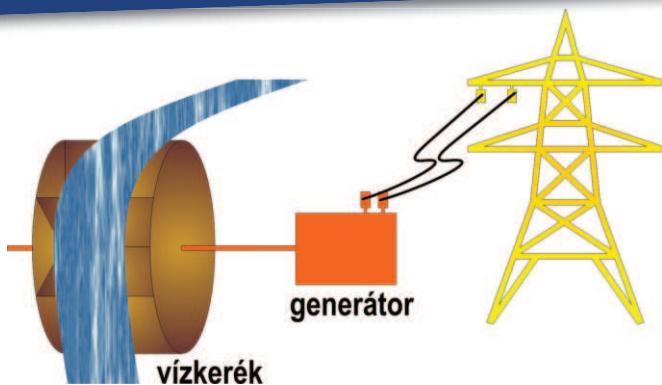
A geotermikus energia a Föld belső hőjéből származó energia. A forró magma, láva termálvizeket, gejzíreket eredményez, amelyeknek erejét fűtésre vagy elektromos energia előállítására tudjuk használni, de gyógyfürdőként is az emberiség legrégibbi erőforrásai és szórakozási lehetőségei közé tartozik.

A geotermikus erőmű két változatát a 15. ábrán láthatjuk.

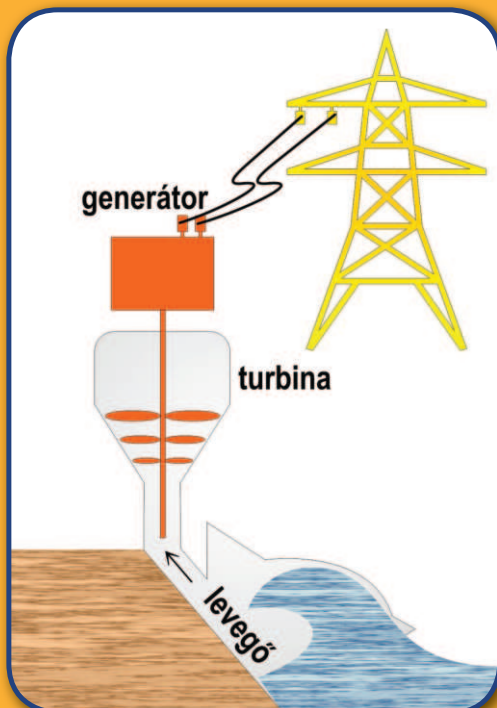
Kísérletünkben a geotermikus energia által szolgáltatott gőzt egy kukta helyettesíti.

A gőzerőmű megépítése a legnehezebb, hisz ezt egy kuktára kell szerelni, a gőz útját pedig egy átlátszó műanyag fóliával kell szabályozni. A kuktát félig töltjük meg vízzel. Figyelem, a gőz és a kukta nagyon forró, vigyázzunk a kezeinkre, magunkra! A huzalokat, drótokat tartsuk távol a gőztől, a motor is legyen védve! Ebben az esetben felnőtt segítsége kötelező!

A gőzzel való kísérletünkhöz érdekességgéppen megjegyzendő, hogy a párolgás során a víz térfogata több mint ezerszeresére növekszik. Egy liter víz 1000 liter gőzt eredményez, amely nagy erővel tágul, így hozza a vízgőz mozgásba

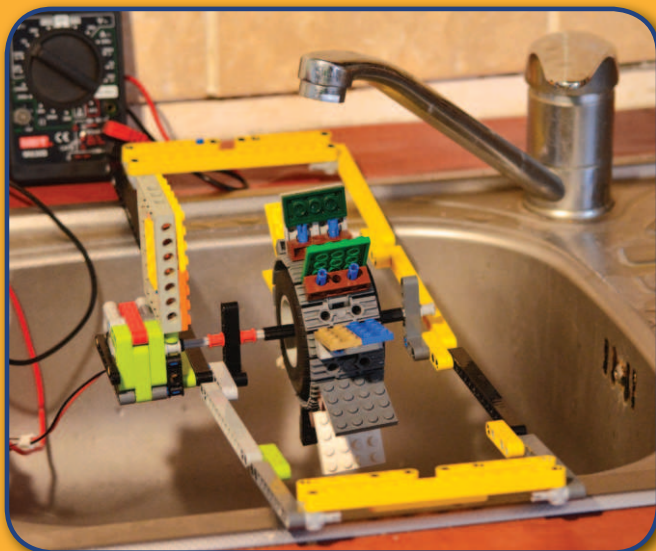
10. ábra: Vízkerék működési elve

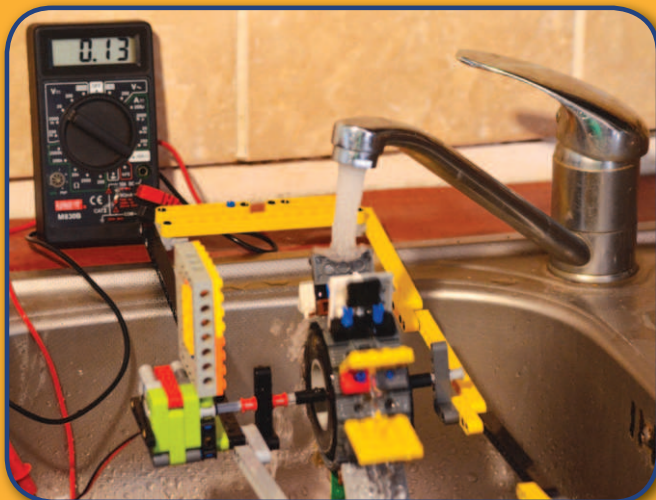
11. ábra:
Hullámerőmű működési elve

12. ábra: LEGO® vízkerék

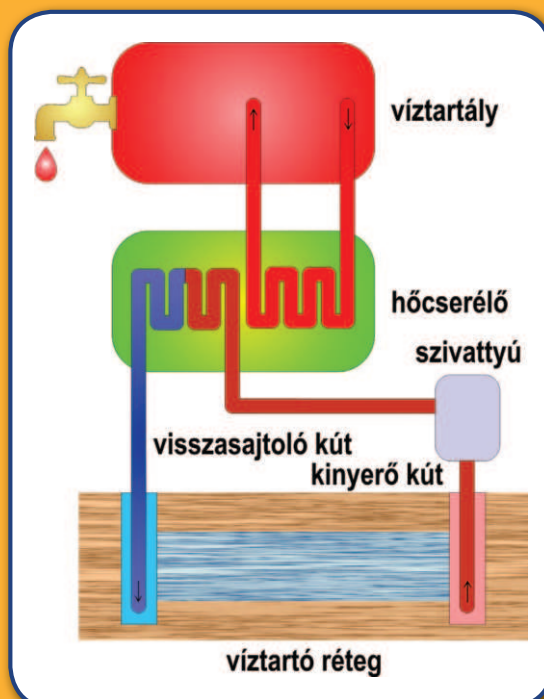
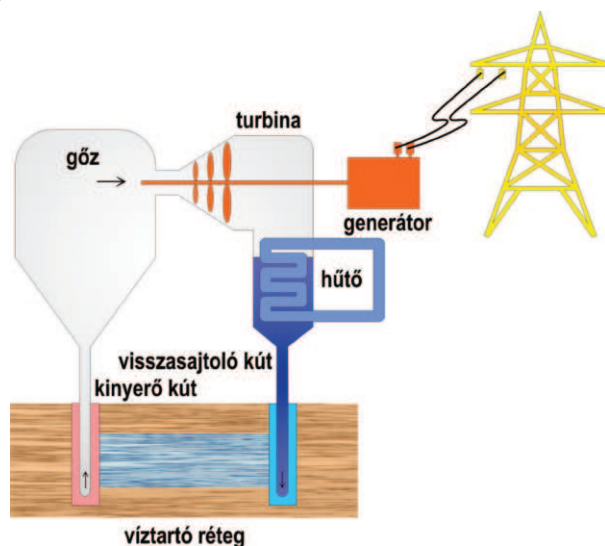
13. ábra: Vízkerék a kagylón

14. ábra: A vízkerék működés közben

a turbinákat, és így tudja például meghajtani a hatalmas gőzmozdonyokat is.

A LEGO gőzturbinánk a 16. ábrán látszik, az erőmű kuktára való szerelése a 17. ábrán, majd a működése, a kukta szelepének csigán keresztüli megnyitása és a feszültség mérése a 18. ábrán látható.

15. ábra: Geotermikus erőművek

16. ábra: LEGO® turbina

Fotók, rajzok: Kovács Lehel István

Mérésünk szerint a kuktából kiáramló gőz által meghajtott turbina és generátor 1,85 V feszültséget termelt.

17. ábra:
Gőzturbina a kuktán

18. ábra:
Gőzturbina működés közben

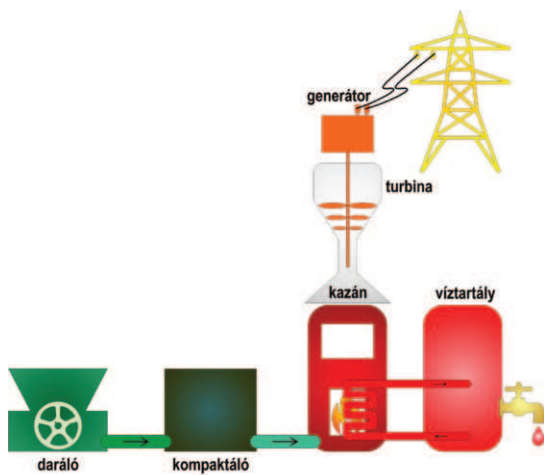
A biomaSSza

A biomassza a Földön található növényi és állati eredetű anyagok, ideértve az állati hulladékokat és a szennyvizet is. Nyilván hosszú évezredekken keresztül a fosszilis energia-hordozók is a biomasszából fejlődnek ki. A biomassza energetikai hasznosítását elsősorban a halmazállapot szerint szokták csoportosítani, így beszélhetünk szilárd, cseppfolyós és gáz halmazállapotú biomasszáról. A szilárd halmazállapotú biomasszát közvetlenül gőzkazánokban égetik el, így hő és villamos áram nyerhető. A keletkező gőz egy turbinát forgat meg, amely működésbe hozza a villamos

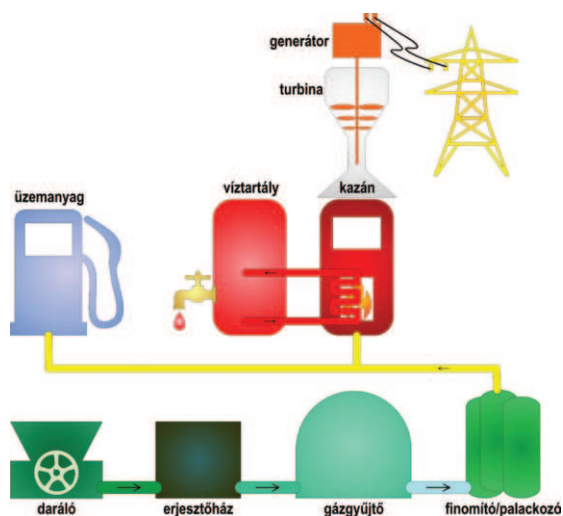
energiát termelő generátort. A folyékony halmazállapotú biomasszát belső égésű motorok üzemanyagaként használják. Ezekből lesz a bioetanol, biodízel. Gáz halmazállapotú például a lakossági szennyvízből nyert metángáz vagy biogáz, amelyek égetésével hő és villamos energia állítható elő, vagy szintén üzemanyagként szolgálhatnak.

Biomasszát szolgáltat például a cukorrépa, cukornád, kukorica, burgonya, búza, szalma, fa, nád, energiafű, repce, olíva, napraforgó, szója, császárfű, fehér akác, energiafűz.

A biomassza, biogázreaktorok működési elvét a 19. és a 20. ábra szemlélteti, amelyeken jól látszik, hogy például az elektromos áram előállításának számunkra érdekes lépései visszavezethetők a gőzerőművek működésére, így a kuktára szerelt erőművünk itt is jó példa.

19. ábra: Biomassza-reaktor

20. ábra: Biogázreaktor

Egy kép felér ezer szóval – tartja a mondás, ezért gondoljuk, hogy az elkészített képek önmagukért beszélnek.

A megvalósított érdekes kísérletek egyértelműen bizonyítják a megújuló energiaforrások erejét, felhasználhatóságát, ám a fizikai ismeretek elsajátításán túl projektünk játéknak sem elhanyagolható, ezért tanulmányunkat a *Játszva tanulni jó!* jelszóval zárjuk, arra biztatva mindenkit, hogy próbálja ki a fent bemutatottakat.

Megjegyzés: a LEGO® a LEGO Csoport (LEGO Group) vállalatainak védjegye.

Kovács András Apor, Kovács Árpád Apold,
Kovács Lehel István

Évszakok gomba- országban

Az év bármely szakaszában találhatunk a természetben gombákat. Nekik legfontosabb a víz, többjüknek a meleg, másoknak viszont pont a hideg kedvez. A növényekkel ellentétben nincs szükségük fényre, a hőmérséklet a fontos. Vannak évelő gombák, de most az évszakok jellemző gombáiból mutatnék be párat.

TavasZ:

Az áprilisi esők és a meleg hozza elő a **májusi pereszkét**, amely április közepétől június elejéig lomberdőben, erdő szélén, réten növvő vastaghúsú, ízletes gomba. Sokszor boszorkánykörökben is megjelenik.

Tél:

A téli hideg csalogatja elő a kedves **téli fülőkét**, mely a túlélők bajnoka, képes a legnagyobb hidegeket kibírni, és enyhüléskor, eső után újból régi állapotát visszanyerni. Már messziről láthatóak gyönyörű sárga kalapjai.

Ha többet akartok tudni a gombákról, tanulmányozzátok a <http://www.miskolcigombasz.hu/fajlista/index.php> linken ezek leírását. Olvasd az *Erdélyi Gyopár* gombás cikkeit is!

Bélfenyéri Gábor

Ősz:

Ősszel terem a legtöbb gomba. Mint mindig, találhatunk mérgező fajokat is. Ilyen a nagyon szép és mérgező **légyölő galóca**, amelynek képe meséskönyveinkben sokszor előfordul.

Nyár:

A nyár egyik legfinomabb gombája, a **nyári vargánya** nagyon régóta ismert. Medvegombának is nevezik sok helyen, mert a medve is kedveli. A gombászok kedvenc gombája.

Rejtvény kicsiknek

Gurítós sportág	A kálium vegyjele	Vonat- kozó névmás	Tintaolt	Kom- bájjal dolgozó	Rács mögött ül	Római 50-es	Műsor- szórás	Kórus ajkáról zeng
A tárgy ragja	Körömmel vakar Bőséges étkezés				Kerti házikó Pinceszag			
Innen máshova		Mégsem távozik Püpos állat				Igen, oroszul Aljas, alávaló		
HÉT- PETTYES ÁLLATKA								
Szántó- eszköz			Attól kezdve! Becézett Ilona		Hús- pogácsa Harang- hang			
Kisdédóvó, óvoda, dedó Házörző állat			Próba- darab! Strázsa, felvigyázó		Liter, röviden Görög betű		A nitrogén vegyjele Római 501-es	
Magasba tartó				Szultáni parancs Határozott névelő				
Helyrag, a -be párja		Lendü- letesen futni kezd						

Rejtvény nagyoknak

GYÓGY- NÖVÉNYEK névét rejtették el a fősorokban	Arra a helyre	Sorsjegy jelzője lehet	Mosópor márkaja	Rövid kötőszó	1	Az egyik szülő	Kicsinyítő képző, a -ke párja	Lóbiztató	Autonóm terület, röviden	Fűzfavirág	... mode: divatos	Nehéz selvem- szövet	Nagyszülő meg- szóltatása
	Van sütnivalója Kérdő szócska			Idegen előtag: rossz Hideg évszak				Szalonnát kövesztő Tülnyomó rész					
Holland „sajt város”				Rutin, jártasság Tik...; órahang									
2													
Kerek betű	Gyógyszertár patika Latin kettős betű					Tötrész!	Testtájék		Margarin márkaja Juhtejtermék				
Helyrag, a -re párja	Határozott névelő Perzsel		Könnycsőfém rövid neve Római 49-es			A sivatag talaja Lucy...; színész nő					Csokoládé- fajta Spanyol festőgémusz		
Aratásra alkalmas lesz a bűza				Mérgező gáz ... Ruztaveli; grúz költő				Szótoldalék Felmerül (alkalom)			Ámper jele Repes a szíve		
Ugyan, dehogy!	Hálóban a labda Igen, angolul			Bőr, angolul Idegen előtag: hó-				Ajándékoz Szombathely részén lakik		Orosz folyam Egykori német állam			3
Gallyat metsz			Szójátúró Békahang			Falhoz lapít Szorul, reked							
Tengeri emlős		Írásjel Légió- egység				... mars! Lódujl! Román tereptáró		Chip társa a rajzfilmben Tovább, valamint					
Főváros határait	Abban az irányban Innen máshova			Gátó körülmeny Néma fóka!							A Don partjai! A -be raggpárja		
Tűfok!	Zseblámpa áramforrása Ausztria autójele			Az FTC szurkolója A kén vegyjele						Husáng, karó Római 1000-es			
Tetteti magát, kétszínűsködik									0 egyedül				